

વિશાળતર પ્રાણનાં રાજ્યો અને દેવતાઓ

વસ્તુનિર્દેશ

અશ્વપતિ હવે અવચેતન જીવનની ધૂંધળી અંધાધૂંધીમાંથી બચીને બહાર નીકળ્યો ને એક એવા વિલક્ષણ પ્રદેશમાં આવ્યો કે જ્યાં ચેતના અચેતન સાથે રમત રમતી હતી અને જ્યાં ઉત્પત્તિ એક પ્રયત્ન ને પ્રસંગરૂપ લાગતી. ત્યાં આકાંક્ષા હતી પણ એને માર્ગ મળતો ન હતો, વિચિત્ર પ્રકારનું ગણિત ત્યાં યદૃચ્છાનો વિષય બન્યું હતું. જીવન એક વિચિત્ર ને રહસ્યમય વાતાવરણમાં શ્રમ સેવતું હતું, પણ એણે એના મીઠા ને મહાન ભાસ્કરો ગુમાવ્યા હતા. એ ચમત્કારી પ્રદેશમાં અદ્ભુત છતાં મોઘ સૌન્દર્ય સર્જાયું હતું. હૃદય મુગ્ધ થતું પણ કોઈ લક્ષ્ય પ્રતિ દોરાતું નહીં. સ્વર્ગીય સત્ત્વો અપૂર્ણતાથી મંત્રમુગ્ધ બની દેહ લેવા ઊડતાં ઊડતાં ત્યાં આવતાં હતાં. અમર અભિલાષા જેમની પાછળ પડી છે એવાં અમૂર્ત પ્રકાશના બાળકો ત્યાં પસાર થતાં જોવામાં આવતાં.

જીવન ત્યાં ખોજ રૂપ હતું, પરંતુ ખોજ પાર પડતી નહીં. ત્યાં કશુંય સંતોષ આપતું ન હતું, છતાં લલચાવતું હતું. ત્યાં કશુંય સલામત ન હતું, પણ બધું અદ્ભુત ને અર્ધસત્ય હતું. પાયા વગરનાં જીવનોનો એ પ્રદેશ હતો.

ત્યાર બાદ આકાશ ઊઘડ્યું ને ખોજ મોટી બની. આત્મા પોતાના ગહન સ્વરૂપને શોધતો હતો પણ અખંડને બદલે સામે ધરાયેલા ખંડમાત્રથી સંતુષ્ટ થતો.

જ્યારે ગહન આત્માની શક્તિ જાગે છે, પ્રાણ અને જડ પદાર્થ આનંદને ઉત્તર આપતા બને છે, અમર સૌન્દર્યનું એકાદ સ્વરૂપ પકડાય છે ને ક્ષણને ચિરંજીવ બનાવી દે છે ત્યારે પરમ સત્યને સંમૂર્ત કરતો શબ્દ ઊછળીને બહાર આવે છે, જીવન ઉપર સંપૂર્ણ સ્વરૂપનો રંગ છવાય છે, જ્ઞાનને અંતઃસ્ફુરણાનો મહિમા મળે છે, પરમાનંદપૂર્ણ પ્રેમના હૃદયનો ભાવાવેગ અનુભવાય છે.

વિશાળતર પ્રાણ આપણી પૃથ્વી ઉપર ઊતરી આવ્યો છે. એને લીધે આપણામાં વિરાટ આશાઓ જાગી છે, આપણા ભાગ્યને એની સર્વોત્તમ ગતિ સમર્પાઈ છે. આપણે જેની શોધમાં છીએ તે પોતાનું પ્રથમ રૂપ એનામાં લે છે. જ્યાંથી પાછા ફરવાની ખાતરી નથી તેની દિશામાં શાશ્વત ક્ષણભંગુરતાની એક શક્તિ ગતિ કરી રહી છે. એ છે પ્રકૃતિની અજ્ઞાત પ્રતિની યાત્રા. એની વણજાર આગળ ને આગળ વધી રહી છે.

એક અકાળ રહસ્યમયતા કાળમાં કામ કરી રહી છે. એને એની અભીષિત વસ્તુઓ પ્રાપ્ત થતી નથી છતાં એનું શક્તિશાળી હૃદય એને અટકી પડતી અટકાવે છે. અપ્રાપ્યની લગભગ નજીક એ પહોંચી જાય છે. અને ઘડીમાં શાશ્વતને પૂરી રાખે છે.

આ મહત્તર જીવનશક્તિ અણદીઠ પર મુગ્ધ છે. પહોંચ પારના ઉચ્ચતમ પ્રકાશ માટે એ પોકારે છે, આત્માને મુક્ત બનાવનાર મહામૌનનો સ્પર્શ અનુભવે છે. દેવ અને દાનવ ઉભય એના સગાસંબંધીઓ છે. એની મહત્તા રહી છે શોધવામાં અને સર્જવામાં. સ્વર્ગ, મૃત્યુ અને પાતાળલોકમાં એનું સર્જન થાય છે. બધી જ દિવ્ય વસ્તુઓથી વંચિત હોવા છતાં અંધકારમાં કષ્ટો સહેતી એ કાર્યશ્રમ સેવે છે. પોતાના વક્ષઃસ્થળ ઉપર એ કોસે ચઢાવેલા પ્રભુને ધારણ કરે છે. પોતાની લુપ્ત અનંતતાની સ્મૃતિને સ્થાને એ સિદ્ધ કરેલાં સ્વપ્નાં સ્થાપવા આયાસ આદરે છે.

એનો સનાતન પ્રેમી એની પ્રવૃત્તિનું મૂળ કારણ છે. સચેતન અનંતને પકડવા માટે એ જાળ ગૂંથે છે. પોતાનાથી અજાણ જ્ઞાન, અદ્ભુતોને વાસ્તવિક બનાવનારી શક્તિ એની પાસે છે. સત્ય અને કલ્પનાઓમાંથી એ એક વિશ્વ બનાવે છે, પણ જેની એને સૌથી મોટી જરૂર છે તે એ બનાવી શકતી નથી. શાશ્વતતા સિવાયનું બીજું બધું એ મેળવે છે, એક અનંતને એ ચૂકી જાય છે.

વિશાળતર પ્રાણનાં સત્ત્વોને જીવવા માટે શરીરની કે બાહ્ય વસ્તુઓની જરૂર પડતી નથી. પોતાની જાતને જ તેઓ પોતાનું જગત બનાવી દે છે. ત્યાં પ્રત્યેક એક મહત્તાનું સ્વરૂપ છે, જે ઊર્ધ્વ પ્રતિ વાધે છે યા તો પોતાની અંદરથી સાગર સમાન વિસ્તરે છે. સૌ પોતપોતાનું નાનકડું સામ્રાજ્ય રચી ત્યાં રાજ્ય કરે છે. પૃથ્વીલોકની જીવજાતિ સાથે તેઓ સગાંનો સંબંધ રાખે છે. એમનો દેશ આપણી મર્ત્યતાની કિનાર પર આવેલો છે.

આ વિશાળતર જગત આપણને આપણી વિશાળતર ગતિઓ પૂરી પાડે છે. ત્યાંના જીવો આપણી ઉજ્જ્વલતર પ્રતિમૂર્તિઓ છે. એમનાં જીવન એમના અંતરમાં રહેલા કોઈ એક માર્ગદર્શકને અનુસરે છે. એમનામાં આપણને મહિમાનું ને મહાવીરનું બીબું મળી આવે છે. સત્ય અને અસત્ય ઉભય પક્ષમાંથી એકને પસંદ કરી તેઓ યુદ્ધમાં જોડાય છે, પાપના કે પુણ્યના યોદ્ધાઓ બની નરકને પક્ષે કે સ્વર્ગને પક્ષે રહી તેઓ લડે છે, મહાન વિજય કે મહાન પતન, સ્વર્ગનું સિંહાસન કે નરકનો ખાડો—બેમાંથી એક તેઓને માટે હોય છે.

ત્યાં જડ તત્ત્વ આત્માનું પરિણામ છે, કારણ નથી, ત્યાં અંતર આડે આવતું નથી, ત્યાં દૂર હોવા છતાંય બધા એકમેકની સાથે વિનિમય કરે છે; ચેતન ચેતનને જવાબ વાળે છે, છતાં ત્યાં આખરની એકતાનો અભાવ છે જડ જગતનો ચમત્કાર તેઓએ પાર કર્યો હોય છે, પારના ચેતનનો ચમત્કાર હજી તેમને માટે અજ્ઞાત છે. આદિ ને અંત ત્યાં નિગૂઢ રહસ્યમયતા છે. એ કોયડા જેવા જગતમાં અશ્વપતિ પોતાની જાતને એક કોયડા રૂપ જોતો હતો.

જીવન-મરણના પ્રવાહોમાં થઈ એ આગળ વધ્યો. જબરું જોખમ તો હતું છતાં એ સાહસ કર્યે ગયો. ગૂંચવાડામાં નાખી દે એવાં સત્યનાં સેંકડો મુખો દેખાયાં, મર્મરાટો આવવા લાવ્યા, અવ્યક્તના મંત્રાક્ષરો સુણાયા, જાદૂઈ યંત્રો દ્વારા ગૂઢ નિયમો આલેખાયા. શિખરો પર એ મૌનનો મિત્ર બની ગયો. જીવન અને સત્ત્વ ત્યાં પારની સત્યતાને અર્ચનમાં અર્પાતાં હતાં.

પ્રાણની શક્તિ એમ તો અદ્ભુત હતી ને અદ્ભુત કાર્યો કરતી હતી, છતાં ભીતરમાં એનો આત્મા રડી રહ્યો હતો. એના પ્રયત્નો નિષ્ફળ નીવડતા, સત્ય પકડાતું ન 'તું, આશાઓ નિરાશામાં ફેરવાઈ જતી, એનું મન અસંતુષ્ટ હતું, એનું હૃદય પોતાના એકમાત્ર પ્રેમીને આલિંગનમાં લઈ શકતું ન 'તું. બનાવટી સ્વર્ગો બનાવતી દેશનિકાલ થયેલી એ એક દેવી હતી, સંતાયેલા સૂર્ય તરફ મીટ માંડી રહેલી એ એક રહસ્યમયી નારસિંહી મૂર્તિ હતી.

જીવનનાં રૂપોમાં કોઈ એક આત્મા રહ્યો હોય, દેખીતી વસ્તુઓમાં એ જ એક સત્યસ્વરૂપ હોય એવું અશ્વપતિને ત્યાં લાગતું. બંસીઘરની બંસરીના સૂરથી દોરાયેલો એ જીવનના હાસ્ય ને પોકારની વચ્ચે થઈ પરિપૂર્ણ અનંતતા પ્રતિ માર્ગ શોધતો ચાલ્યો. એ જ્યાં જતો ત્યાંથી પાછો ઠેલાતો. જીવનનું રહસ્ય એના હાથમાં આવતું નહોતું.

છતાંયે જીવવું ને સર્જવું એ મહાસુખ છે. પ્રેમ કરવો ને નિષ્ફળ આયાસ કરવો આનંદદાયક છે, ખોજેલું બધુંય દગો દે છતાંય ખોજવામાં મજા છે, કેમ કે દુઃખના મૂળમાં આનંદ છુપાયેલો છે ને એકસ્વરૂપ પ્રભુનું બનાવેલું કશુંય ખરેખર અવરથા નથી. ક્ષણભંગુરતા ખાતર શાશ્વતીને ખરચી નાખતું અલ્પજીવી સંગીત પુનરાવૃત્તિ પામતું રહે છે.

પ્રકૃતિની અનંત ગલીકૂંચીઓમાં પ્રભુ ગુમ થઈ ગયો છે. જ્ઞાનમાં સર્વજ્ઞતા સરવાળે આણવા, કાર્યમાં સર્વ શક્તિમત્તા ઊભી કરવા, વિશ્વના દૃશ્યને પૂર્ણ પ્રભુથી પરાકાન્ત કરવા માટેનો પ્રકૃતિનો પ્રયત્ન છે. પ્રાણશક્તિ પૃથ્વીને સ્વર્ગની પડોશણ બનાવવા, પરમાત્માની બરાબરી કરવા, સનાતનનું પાતાલગર્ત સાથે સમાધાન સાધવા માગે છે.

અશ્વપતિની દૃષ્ટિએ પ્રાણશક્તિની મોહિની મોળી બની ગઈ, પણ એ સ્વપ્નમય અવકાશમાંથી બહાર નીકળવાનો માર્ગ એને ન મળ્યો. આપણી સત્-તાને હરહંમેશ કાળમાં રહેવાનું છે. મૃત્યુ ત્યાં મદદ કરતું નથી, વિરતિની આશા નથી. આમાં એક ગુપ્ત સંકલ્પ આપણને ટકી રહેવાની ફરજ પાડે છે. આપણા જીવનનો વિશ્રામ છે અનંતમાં, એને એનો અંત છે પરમાત્મજીવનમાં.

પરમાત્મા આપણી પાછળ પડેલો છે. આત્માનું રાજ્ય આપણે ગુમાવ્યું છે, છતાં આપણા પરમાત્મીય જન્મની પ્રતિ આપણી દૃષ્ટિ પાછી વળે છે. આપણે જે દિવ્યતા ગુમાવી છે તેની આ લોકમાં કે પરલોકમાં પુનઃપ્રાપ્તિ કરવાની આશા આપણે સેવીએ છીએ. પતંગ જેમ પાવકજ્યોતિ માટે ઝંખના કરે તેમ આપણે હાલ જેમનાથી બધું વિપરીત છે એવાં આપણાં સહજ સુખ, હૃદયનો આનંદ, દેહનો રોમહર્ષ તથા પરમાનંદ માટે ઝંખતા હોઈએ છીએ. આપણી આર્દ્ર આંખ આકાશ તરફ ઊંચકીને હજી સુધી નહિ આવેલ પ્રભુના વરદ હસ્તની, કાળને માર્ગે શાશ્વતના આવાગમનની રાહ જોતા આપણે આશાભરી પ્રાર્થના કરીએ છીએ કે-

"જરૂર, એ આપણો પોકાર સાંભળીને એક દિન આવશે. એક દિન એ આપણાં જીવનોને નવેસર સર્જશે, શાંતિનો જાદૂઈ મંત્ર ઉચ્ચારશે અને જગતની યોજનામાં પૂર્ણતા પ્રકટાવશે. એક દિન એ પૃથ્વી ઉપર અવતાર લેશે, પોતાનાં સનાતન દ્વારોની ગુપ્તતા ત્યાગી સહાય માટે પોકાર કરતી પૃથ્વી ઉપર પધારશે, આત્માને મુક્ત બનાવતું સત્ય લાવશે. જીવને દીક્ષા

દેનારો આનંદ આણશે અને એના લંબાવેલા પ્રેમના બાહુઓ આપણું બળ બની જશે. એક દિવસ પોતાના સૌન્દર્યને સંતાડતો ભીષણ પડદો એ ઉપાડી લેશે, જગતના ઘડકતા હૃદયને પ્રહર્ષણથી લાદશે, અને પોતાના ગૂઢ પરમાનંદમય જ્યોતિઃસ્વરૂપને પ્રગટ કરી દૃષ્ટિગોચર બનાવશે."

પણ ત્યાં સુધી જીવન-મૃત્યુ, મૃત્યુ-જીવનની પરંપરા ચાલતી રહેવાની. જેને માટે જન્મ અને મૃત્યુ નિર્માયાં છે તે બધું કરવાનું જ રહેશે. અને ત્યાર પછી પણ પૂર્ણ વિરામ છે એવું કોણ કહેશે ? પ્રભુની લીલા તો ચાલતી જ રહેવાની.

ધૂસરી જેમ કોઈ ને પાછી ઓસરતી જતી

દીવાલો વચમાં થઈ,

બોગદાને મુખે દૂર દેખાતા અજવાશની

દિશે ચાલે પદો માંડી વધારે મુક્ત ભાવથી,

આશા રાખી પ્રકાશની,

ને વિશાળ હવાકેરો સંવેદે છે ઉચ્છ્વાસ પાસ આવતો,

તેમ રાજા હવે છૂટો થયો અંધાધૂંધીથી તેહ ધૂંધળી.

આવીને એ પ્રવેશ્યો કો નિષ્પ્રયોજન લોકમાં,

હતી અટક જ્યાં જન્મે અને હેતુ હતો ન જ્યાં,

પલાયન કરી જાતું હતું જ્યાં સત્ અસત્ થકી,

અને એ જીવવાકેરી ભીડતું હામ તે છતાં

ઝાઝી વાર ટકી રે'વાતણી શક્તિ હતી તેની મહીં નહીં.

ઊંચે મનનમાં મગ્ન નભોભાલ આછું ચમકતું હતું,

વેદનાએ હતું વ્યગ્ર, પાંખો એને સંદિગ્ધ ધૂંધકારની

કરી પાર રહી હતી,

ધૂમતા વાયુઓકેરા સુસવાટા સાથે સાહસ ખેડતી,

ને શૂન્યમાં દિશાકેરા દર્શનાર્થે પુકારતી,

અંધાત્માઓ કરે જેમ શોધ પોતે ગુમાવેલા સ્વરૂપની

અને ભટકતા જેમ અજાણ્યાં ભુવનોમહીં;

અસ્પષ્ટ પ્રશ્નની પાંખો ભેટતી 'તી પ્રશ્નને અવકાશના.

' ના ' પાડયાની પછી ઊગી આશા એક સસંશયા,

જાતની, રૂપની આશા જીવવાની રજાતણી,
 ને કદી ન હજી જન્મી શક્યું 'તું જે તેના જનમવાતણી,
 મન:સાહસના હર્ષતણી, આશા હૈયાની વરણીતણી,
 અજ્ઞાતની કૃપાકેરી, ને ચોંકાવી નાખનારા કરોતણી,
 અવિશ્વસ્ત વસ્તુઓમાં વિશ્વસ્ત-હર્ષ-સ્પર્શની

આશાકેરો ઉદે થયો:

અનિશ્ચેય અજાણ્યા કો એક ભાગે આવી એની મુસાફરી,
 જ્યાં અચેતન આત્માની સાથે ખેલા ચેતના કરતી હતી
 ને જ્યાં જન્મ હતો યત્નરૂપ યા તો એક આડકથા સમો.
 આવી નિકટ જે એક મોહિની તે ટકાવી જાદુ ના શકી,
 ઉત્કંઠ શક્તિ આવી તે ના પોતાના માર્ગને મેળવી શકી,
 યદૃચ્છા એક ચૂંટ્યું 'તું જેણે ગણિત ઓર કે
 કિંતુ પોતે રચ્યાં 'તાં જે રૂપો તે ના બાંધી એના થકી શકી,
 સમૂહ એક પોતાનો સરવાળો જે શક્યું નહિ સાચવી,
 થતો જે શૂન્યથી ઓછો ને વધી એકથી જતો.
 આવી વિશાળ ને છાયાલીન સંવેદનામહી
 જે તેનું નાસતું વ્હેણ
 સીમાએ બાંધવાકેરી પરવા રાખતી ન 'તી,
 જિંદગી શ્રમ સેવંતી હતી એક અનોખા ગૂઢ વાયુમાં
 મીઠા ને મહિમાવંતા પોતાકેરા સૂર્યોથી વંચિતા બની.
 સૃષ્ટિકેરી કિનારીએ વિલંબાતી આછી આભા વડે ભર્યાં,
 હજી સુધી ન સત્યત્વ કદી પામ્યાં

તેવાં કલ્પી કાઢેલાં જગતોમહી

ભૂલો ભટકતો જીવ સ્વપ્નાઓ સેવતો જતો,
 થોભતો કિંતુ ના પાર પાડવા તેમને કદી:
 સ્વપ્નની સિદ્ધિ ત્યાં થાત નાશ રૂપ જાદૂઈ અવકાશના.
 વિચિત્ર વિધિએ વ્યર્થ રચાયેલું જ્યાં સૌન્દર્ય ભર્યું હતું
 તે અદ્ભુતોતણી સાંધ્ય છાંયે છાઈ ભૂમિકેરી ચમત્કૃતિ,
 તરંગી સત્યતાઓના ઉછાળાઓ તરંગના,
 સીલબંધ મહાદીપ્તિ ઉપરે જે તેના સંકેત ધૂંધળા,

આંખોની અભિલાષાનો રાગાવેગ જગાડતા,
મુગ્ધ વિચારને આસ્થાકેરી ફરજ પાડતા,
હૈયું આકર્ષતા કિન્તુ ધ્યેયે કોઈ એને દોરી જતા નહીં.
ચાલતા દૃશ્યચિત્રોનો જાણે એક જાદૂ પ્રવહતો હતો,
અનિશ્ચયતણી એક રૂપેરી પૃષ્ઠ-ભૂ પરે,
કરી કસર રેખાની હવાઈ કો કળા વડે

આછી આછી પીંછીથી સપનાતણી
એ હતાં ચીતરાયેલાં વિરલ્હી અલ્પ જ્યોતિમાં,
ને જરા વાર માટે જ નાસતી નિજ નાજુકી
ટકાવી રાખતાં હતાં,
પરોઠ પાસની હોય એવી બાલ-દ્યુતિ વ્યોમોમહીં હતી,
કલ્પેલો અગ્નિ કો ઉગ્ર, કિન્તુ જે ના પ્રગટાવાયલો કદી,
દિનના ઉત્ક સંકેતો સાથે સ્નેહે હવાને સ્પર્શતો હતો.

પૂર્ણાત્માઓ
અપૂર્ણતાતણી ચારુ મોહિનીને માટે ઝંખન સેવતા,
જાળે અજ્ઞાનની જીવો જ્યોતિકેરા ઝલાયલા,
સૂક્ષ્મલોકતણાં સત્ત્વો પ્રલોભાઈ ખંચાતાં દેહની ભણી,
આશાસ્પદ પ્રદેશે એ પાંખો અદૃશ્ય વીંઝતાં
સાન્ત-જીવન-આનંદ માટે આવ્યાં બુભુક્ષિત,
કિન્તુ પોતે હતાં એવાં દિવ્ય કે એ સરજાયેલ ભૂ પરે
માંડતાં પગ ખંચાતાં ને ખંચાતાં
વિનાશી વસ્તુઓકેરા ભાગ્યમાં ભાગ પાડવા.
અસંમૂર્ત પ્રભાકેરાં બાળકો, ઉદ્ભવેલ જે
અંતરાત્મામહીંના કો રૂપહીન વિચારથી,
ને અમર્ત્ય અભીપ્સાની મૃગયા જે બન્યાં હતાં,
તે ક્ષેત્ર કરતાં 'તાં ત્યાં પાર પૂઠે પડેલી સ્થિર દૃષ્ટિનું.
આગ્રહરહિતા ઈચ્છા બની જે નિષ્ફલા જતી

તે કાર્ય કરતી તહીં:

જિંદગી ત્યાં હતી ખોજ કિંતુ પ્રાપ્ય વસ્તુ ના આવતી કદી.
કશું ના તોષ ત્યાં દેતું, કિન્તુ સર્વ ત્યાં પ્રલોભાવતું હતું,

સંપૂર્ણતઃ કદી ના જે તેવી ત્યાં વસ્તુઓતણી
 અસ્તિ આભાસતી હતી,
 મૂર્તિઓ આવતી દૃષ્ટે જીવતાં કૃત્યના સમી,
 ને જે દર્શાવવાકેરો દાવો પોતે કરતાં 'તાં પ્રતીક, તે
 અર્થ સંતાડતાં હતાં,
 સ્વપ્નદ્રષ્ટાતણી આંખો સામે ઝાંખા સ્વપ્ન સત્ય બની જતાં.
 જન્માર્થે વ્યર્થ જે યત્ન કરે છે તે આવ્યા ચૈત્યાત્મ તે સ્થળે,
 ને સકંજે પડ્યા જીવો સર્વ કાળ ભટક્યા કરતા રહે
 છતાં જે સત્યને યોગે પોતે જીવન ધારતા
 તે કદી પ્રાપ્ત ના કરે.
 છુપાતા ભાગ્યની પૂઠે પડેલી આશના સમા
 સર્વ ત્યાં દોડતા હતા,
 ન'તું નક્કર ત્યાં કાંઈ કશું પૂર્ણ ન લાગતું,
 સલામતી વિનાનું સૌ, ચમત્કારી ને હતું અર્ધ-સત્ય સૌ.
 પાયા વગરનાં, એવા જીવનોનો લાગતો 'તો પ્રદેશ એ.

મહત્તર પછી જાગી માર્ગણા, વ્યોમ વિસ્તર્યુ,
 ધ્યાને મગ્ના શક્તિકેરી પાંખો નીચે આરંભાઈ મુસાફરી.
 પ્રભાત-તારકાકેરું રાજ્ય પ્રથમ આવિયું:
 એના ભાલાતણા અગ્ર નીચે સાન્ધ્ય સૌન્દર્ય સ્પંદતું હતું
 ને હતો ઘબકારો ત્યાં આશાકેરો જિંદગીની બૃહત્તરા.
 શંકાશીલ પછી ઊગ્યો સૂર્ય મોટો ક્રમે ક્રમે,
 જીવને જ્યોતિમાં એની જગ એક બનાવ્યું નિજ જાતનું.
 આત્મા એક હતો તંત્ર શોધતો જે નિજ ઊંડા સ્વરૂપને,
 છતાં આગે ઘકેલાઈ આવનારા ખંડોથી તુષ્ટ એ હતો,
 જૂઠું અખિલને દેતા બનાવી જે
 તે જિંદગીતણા ભાગો એને પ્રસન્ન રાખતા,
 જે ખંડો યદિ એકત્ર કર્યા હોય કદીક તો
 કોઈ દિવસ સાચા યે જાય તે બની.
 છતાંયે લાગતું 'તું કે કૈંક તો સિદ્ધ છે થયું.

ઈચ્છા અસ્તિત્વ માટેની વૈપુલ્યે વધતી જતી,
જિંદગીનો મૂળપાઠ, રેખાલેખન શક્તિનું,
લખાણ કરણીઓનું, ગાન રૂપોતણું ચૈતન્યથી ભર્યા,
વિચાર-ગ્રાહથી જેના અર્થ ભાગી જતા તેથી લદાયલું,
ને ઠાંસીને ભર્યા 'તા જ્યાં જિંદગીના લયબદ્ધપુકારના

મંદ નિમ્નતણા સ્વરો,
જીવંત વસ્તુઓકેરે હૈયે તે નિજ જાતને
આલેખી શક્તું હતું.

પ્રસ્ફોટનમહી ગુપ્ત આત્માની ઓજ-શક્તિના,
પ્રાણના ને દ્રવ્યકેરા સંમુદાને અપાયેલા જવાબમાં,
ક્ષણના હર્ષને આપી દેતું 'તું અમરત્વ જે
તે મૃત્યુમુક્ત સૌન્દર્યકેરી એક મુખાકૃતિ

પકડાઈ જતી હતી,
સર્વોચ્ચ સત્યને મૂર્ત કરતો શબ્દ એક કો
ચૈત્યાત્માની અકસ્માત તંગતાથી છલંગી બહાર આવતો,
કેવળ બ્રહ્મની રંગચ્છાયા આવી પડતી જિંદગી પરે,
જ્ઞાનનો મહિમા એક અંતર્ગામી આવતી એક દૃષ્ટિ કો,
હૈયું પ્રહર્ષણે પૂર્ણ પ્રેમનું જે, તેના ઉત્કટ ભાવને
જિંદગી ઝીલતી હતી.

મર્મવિદ્-મર્મવ્યાખ્યાતા અશરીરી રહસ્યનો
અટકાયતમાં રાખ્યો અણદીઠા કોષે અધ્યાત્મતાતણા,
અસ્પર્શગમ્ય આભા ને હર્ષના ભાનની પ્રતિ
જે સંકલ્પ ઘડેલીને લઈ ઈન્દ્રિયને જતો

વિષયાતીત ક્ષેત્રમાં,
અનિર્વાચ્યતણી શાંતિમહી એણે અરઘો માર્ગ મેળવ્યો,
ગુહ્યાનંદતણા હૈયામાંથી જે ઝંખતું હતું
તે સીલબંધ માધુર્ય કામનાનું અર્ધું બંદી બનાવિયું,
આવિર્ભૂત કર્યું અર્ધ તત્ સત્ રહેલ ગુંઠને.

નિજ માનસને વીંટે જે લપેટાયેલો ન 'તો
તે ચૈત્યાત્મા રૂપકેરા જગના સત્ય અર્થને

ઝાંખી કેં શક્તો હતો;
 અજવાળાયેલો એક વિચારોદ્ભૂત દર્શને,
 ઊંચકાયેલ હૈયાની અવબોધંત અર્ચિએ,
 આત્માકેરા ચિદાકાશે પ્રતીકાત્મક વિશ્વની
 ધારવા દિવ્યતાને એ શક્તિમાન બન્યો હતો.

પ્રેરતો 'તો આપણામાં પ્રદેશ આ
 વિશાળતર આશાઓ જાગતી આપણી મહીં;
 ઊતર્યા છે બળો એનાં આપણે ગોલકે અહીં,
 સંજ્ઞાઓએ એહની છે આપણાં જીવનો પરે

નિજાદર્શો મુદ્રાંકિત બનાવિયા:
 આપણા ભાગ્યને આપે છે એ સર્વોત્તમા ગતિ,
 આપણી જિંદગીકેરા ઉલ્લોલોને
 ભૂલાં પડેલ મોજાંઓ એહના પ્રેરતાં રહે.
 જેની ખોજ કરીએ હ્યાં છીએ આપણ સર્વ તે,
 ને જેને આપણે જાણ્યું કે ન શોધ્યું કદીય તે,
 છતાં જે જન્મ લેવાનું છે અવશ્ય માનવી દૃદ્યોમહીં
 તે પોતાનું પૂર્વરૂપ ધરે છે તે પ્રદેશમાં,
 કે અકાળ કરે સિદ્ધ સ્વ-સ્વરૂપ વિશ્વની વસ્તુજાતમાં.
 રહસ્યમયતામાંહે દિનોની દેહ જે ધરે,
 અનાવૃત્ત અનંતે જે સર્વકાલીનતા-યુતા,
 તે ઊંચે વધતી અંત વિનાની એક શક્યતા,
 ટોચ જેને નથી એવી સીડી ઉપર સ્વપ્નની

ઊર્ધ્વે આરોહતી જતી,
 સદા માટે બ્રહ્મકેરી સચૈતન્ય સમાધિમાં.
 અદીઠ અંતની પ્રત્યે સઘળું એ સીડી પર ચઢ્યે જતું.
 નિત્ય નશ્વરતાકેરી શક્તિ યાત્રા કરી રહી,
 ના પાછા ફરવાકેરી ત્યાંથી કશીય ખાતરી,
 છે એ પ્રકૃતિની યાત્રા અપરિજ્ઞાતની પ્રતિ.
 આરોહણમહીં લુપ્ત પોતાના મૂળની પ્રતિ
 શક્ય પોતાતણા સર્વ સંભવોને ઉભેળી બહાર આણવા

જાણે પ્રકૃતિ આશા ના રાખતી હોય, એ વિધે
 શોભાયાત્રા ચઢે એની એકથી અન્ય પાયરી,
 એક દૃષ્ટિ થકી અન્ય વિશાળતર દૃષ્ટિએ
 કૂદી પ્રગતિ જાય છે,
 એક રૂપથકી અન્ય વિશાળતર રૂપની
 પ્રત્યે કૂચ કરતી જાય પ્રક્રિયા,
 અસીમિત વિચારની
 અને બળતણી રૂપરચનાઓકેરી કદી ન ખૂટતી
 વણજાર ચલી જતી.
 અનાદંતા શાંતિકેરે અંકે પોઢેલ એકદા,
 ને વિયુક્તા થયેલી જે આત્માકેરા અમૃતાનંદથી હવે,
 તે અકાલા શક્તિ પોતે ગુમાવેલાં સુખોતણાં
 પ્રતિરૂપ ખડાં કરે;
 લેવડાવી બલાત્કારે રૂપ ભંગુર તત્ત્વને,
 સર્જક કર્મની મુક્તિ દ્વારા એ આશ રાખતી
 કૂદી કદીક જાવાની ગર્ત જેને પૂરી ના શક્તી સ્વયં,
 વિયોજનતણા ઘાને ઘડીવાર રુઝાવવા,
 ક્ષણની ક્ષુદ્રતાકેરી કારામાંથી છટકી નીકળી જવા,
 ભાગ્યયોગે મળેલા હ્યાં કાળકેરા સંદેહાત્મક ક્ષેત્રમાં
 વિશાળી ભવ્યતાઓને ભેટવા શાશ્વતાત્મની.
 કદીયે ન પમાયે જે તેની છેક પાસે આવી પહોંચતી,
 હોરામાં શાશ્વતીને એ પૂરી બંદી બનાવતી,
 ને નાના શા ચૈત્યને એ ભરી દેતી અનંતથી;
 જાદૂઈ એહને સાદે અચલાત્મા લળી પડે,
 નિઃસીમને કિનારે એ જઈને પદ રોપતી,
 નિરાકાર સર્વરૂપ-નિવાસીને નિહાળતી,
 લહે અનંતતાકેરો સમાશ્લેષ પોતાની આસપાસ એ.
 ન અંત જાણતું એનું કામ, કોઈ ન એ ઉદ્દેશ સેવતી,
 કિન્તુ અજ્ઞેય ને રૂપહીન કોક વિરાટથી
 અનામી એક સંકલ્પ આવ્યો છે જેહ, તેહથી

પ્રેરાયેલી એ પરિશ્રમ સેવતી.

જન્મની જાળમાં સીમાહીનને સપડાવવો,
આત્માને ઢાળવો સ્થૂલ દેહકેરા સ્વરૂપમાં,
છે અનિર્વાચ્ય જે તેને વાણી-વિચાર આપવાં,-
એ એનું ગુપ્ત છે કાર્ય, છે અશક્યેય જે વળી;
છે અવ્યક્ત સદાનું જે તેને વ્યક્ત બનાવવા
એ ઘડેલાઈ છે રહી.

છતાંયે કૌશલે એના અશક્ય કાર્ય છે થયું:
રહી અનુસરી છે એ પોતાની ઉચ્ચ યોજના
તર્કબુદ્ધિવિરુદ્ધની,

દેહો અનંતને અર્થે મેળવી આપવા નવા
અને અકલ્પને માટે નવીનપ્રતિમૂર્તિઓ
નિજ જાદુકળાકેરી તરકીબો નવી એ નિપજાવતી;
કાળના બાહુઓ મધ્યે લલચાવી લાવી છે એ અકાળને.

અત્યારેય નથી એને જ્ઞાન પોતે કરેલનું.

કેમ કે સૌ કરાયું છે ગોટાળામાં નાખતા છળની તળે:

આભાસ એક પોતાના છૂપા સત્યથકી જુદો

માયાની એક ચાલાકીકેરું સ્વરૂપ ધારતો,

હંકારાતી કાળથી આભાસધારી અસત્યતાં,

રહેવાસીતણી સાથે બદલાતા શરીરમાં

અપૂર્ણ સર્જના એક બદલાતા રહેતા જીવની બને.

મામૂલી સાધનો એનાં અને કામ અપાર છે;

અરૂપ ચેતનાકેરા વિશાળા એક ક્ષેત્રમાં

મન-ઇન્દ્રિયના નાના ને મર્યાદિત ચાલને

અનંત સત્યને વ્યક્ત એ અનંતપણે કરે;

અકાળ ગુહ્યતા એક કાળમાં સિદ્ધ થાય છે.

જે મહત્તાતણાં સ્વપ્ન સેવ્યાં એણે

તે મહત્તા થકી એનાં કર્મ વંચિત છે થયાં;

એનો પ્રયાસ છે એક ભાવાવેશ અને વ્યથા,

પ્રહર્ષણ અને પીડા-છે એ એનો મહિમા, અભિશાપ એ;

ને છતાંયે નથી એને માટે કોઈ પસંદગી,
 એ તો સેવ્યે જતી શ્રમો;
 એનું મહાબલી હૈયું મના એને કરે છે છોડવાતણી.
 એની નિષ્કળતા રે'શે જીવતી જ્યાં સુધી છે જગ ત્યાં સુધી,
 વિસ્મિતા ને પરાભૂતા કરતી દૃષ્ટિ બુદ્ધિની,
 છે એક બેવકૂફી એ, છે સૌન્દર્ય જે જતું નહિ વર્ણવ્યું,
 જીવનેચ્છાતણી સૌથી બઢી જાનાર ઘેલછા,
 છે એ સાહસ, ઉન્માદ છે એ એક મુદાતણો.
 મેના અસ્તિત્વનો છે આ ધર્મ, ને છે એક કેવળ આશરો;
 બહુરૂપી કલ્પનાઓ આત્માની ને
 હજારો રંગ ને ઢંગો એક સત્યસ્વરૂપના
 ઔદાર્યે આપવા માગે જે સર્વત્ર ઈચ્છા એની બુભુક્ષિતા
 તેને એ ઓચવી દેતી, જો કે તેથી તૃપ્તિ તેને થતી નહીં.
 સત્યની સરતી કોરે સ્પૃષ્ટ એક ઊભું એણે કર્યું જગત્,
 એ જેને છે રહ્યું શોધી તેના સ્વપ્ન-ઢાળામાંહે ઢળાયલું,
 સત્યની મૂર્તિ, આકાર સચૈતન્ય રહસ્યમયતાતણો.
 નક્કર અંતરાયોનું રૂપ લેતી દૃશ્યમાન હકીકતો
 પાર્થિવ મનને ઘેરી રોકી રાખે
 તેમ રુદ્ધ થઈને તે વિલંબિત થતું ન 'તું;
 સ્વપ્નસેવી ચિત્તમાં ને ચૈત્યપુરુષની મહી
 વિશ્વાસ રાખવાકેરી હિંમત દાખતું હતું.
 હજી માત્ર વિચારે કે અનુમાને કે શ્રદ્ધાએ ધરાયલી
 અધ્યાત્મ સત્યતાઓના શિકારે નીકળેલ એ
 પંખી ચિત્રિત ઝાલી લે કલ્પનામાંહ્ય સ્વર્ગનું
 અને એને પૂરી દે એક પિંજરે.
 છે મહત્તર આ પ્રાણ અનુરાગી અદૃષ્ટનો;
 પોતાની ખોંચની બહાર એવી એક ઉચ્ચમાં ઉચ્ચ જ્યોતિને
 માટે પોકાર એ કરે.
 ચૈત્યાત્માને મુક્તિ દેતા મૌનને એ લહી શકે;
 લહે ઉદ્ધારતો સ્પર્શ, લહે એ દિવ્ય રશ્મિને:

સૌન્દર્ય, શિવ ને સત્ય છે એના ત્રણ દેવતા.
 જુએ પૃથ્વીતણી આંખો સ્વર્ગો જે તેમના થકી
 વધુ સ્વર્ગીય સ્વર્ગો છે એને માટે સમીપમાં,
 જિંદગી માનવીકેરી સહેવાને સમર્થ છે
 જે અંધકાર તેનાથી વધુ ઘોર અંધકારે સમીપમાં.
 દેવ-દાનવ બન્નેની સાથે એને સગાઈ છે.
 વિચિત્ર એક ઉત્સાહ હૈયું એનું ચલાવતો,
 શુંગોની ભૂખ છે એને, ને સર્વોચ્ચ માટે ઉત્કટ રાગ છે.
 પૂર્ણ શબ્દ, પૂર્ણ રૂપ માટે એ મૃગયા કરે,
 ટોચકેરે વિચારે ને ટોચકેરી જ્યોતિએ ફાળ એ ભરે.
 કેમ કે રૂપના દ્વારા રૂપહીન લવાયો છે સમીપમાં,
 કેવળબ્રહ્મકેરી છે કિનારી પૂર્ણતા બધી.
 જેણે નથી કદી દીઠું નિજ ધામ એવું એ સ્વર્ગનું શિશુ,
 ભેટે શાશ્વતને એનો આવેગ એક બિન્દુએ:
 પાસે આવી શકે, સ્પર્શી શકે માત્ર, ના એ એને ધરી શકે;
 કો તેજસ્વી અંત પ્રત્યે તાણીતોસી એ પ્રયત્ન કરી શકે:
 શોધવું, સર્જવું, એમાં એનું માહાત્મ્ય છે રહ્યું.

પ્રત્યેક ભૂમિકાએ આ મહત્તાએ સર્જના કરવી રહી.
 પૃથ્વી ઉપર, સ્વર્ગે ને નરકે યે એકની એક એહ છે.
 બધિષ્ઠ ભાગ પોતાનો લે એ પ્રત્યેક ભાગ્યમાં.
 સૂર્યોને સળગાવંતા અગ્નિની અભિરક્ષિકા,
 એ મહામહિમાવંતી ઓજસ્વી વિજયી બને:
 વિરોધિતા, દબાવેલી, જન્મ લેવા

ધારે છે એ પ્રવેશ પરમેશનો:
 જીવમાન રહે આત્મા બાદમાં યે અસત્ની ભૂમિકા પરે,
 વિશ્વશક્તિ વિદ્યમાના રહે એ ભ્રાન્તિ-ભંગના

થતા આઘાત-પૂઠળે:
 મૂંગી છતાંય એ શબ્દ, નિશ્ચેષ્ટા તો ય શક્તિ છે.
 અહીં એ પતિતા, દાસી મૃત્યુ ને અજ્ઞતાતણી,
 અમર્ત્ય વસ્તુઓ માટે તે છતાં યે

અભીપ્સા સેવવા કેરું એને પ્રેરણ થાય છે,
 ને એ સંચાલિતા થાય અજ્ઞેયનેય જાણવા.
 સંજ્ઞાહીના અને શૂન્યા છતાં એની નિદ્રા એક સૃજે જગત્.
 અદૃષ્ટા સાવ, ત્યારે એ કરે કાર્ય સૌથી બલિષ્ઠ રીતથી;
 રહેલી અણુમાં હોય, હોય ઢેકે દટાયલી,
 ત્યારે યે ન પડે બંધ એનો તેજી આવેગ સર્જનાતણો.
 અચિત્ વિરામ છે એનો દીર્ઘ ને ભીમકાયનો,
 મૂર્છા એની વિશ્વવ્યાપી એની અદ્ભુત છે દશાઃ
 કાળે જન્મી છુપાવી એ રાખે સ્વ અમરત્વને;
 મૃત્યુમાં-નિજ શય્યામાં ઊઠવાની ઘડીની રાહ એ જીએ.
 છે એને પાઠવી જેણે તે પ્રકાશ એને માટે નથી છતાં,
 ને આવશ્યક પોતાના કાર્ય માટે આશા જે તે મૃતા છતાં,
 ને એના સર્વથી તેજી તારા હોય રાત્રિમધ્ય શમ્યા છતાં,
 મુશ્કેલી ને મહાકષ્ટકેરાં પોષણ પામતી
 સેવા ચંપી તથા આયાતણે કામે
 એના શરીરને માટે હોય પીડા જ એકલી,
 રિભાયેલો, ન દેખાતો આત્મા એનો તે છતાં અંધકારમાં
 ઉઠાવ્યે શ્રમ જાતો ને યાતનાઓ સાથે યે સર્જતો જતો;
 પ્રભુ કૌંસે ચઢાવેલો ધારે છે એ પોતાના વક્ષની પરે.
 નથી આનંદ નામે જ્યાં તે ઊંડાણોમહીં શીત અને જડ,
 ને જ્યાં કશું ન હાલે કે ચાલે ને ના આવી અસ્તિત્વમાં શકે
 તે વિરોધક શૂન્યે એ દબાયેલી, દીવાલોમાં પુરાયલી,
 હજી યે યાદ છે એને તે આવાહી લાવે છે એહ ચાતુરી
 જે એને જન્મવેળાએ અદ્ભુતોના કર્તાએ વિતરી હતી,
 સુસ્ત અરૂપતાને એ એક આકાર આપતી,
 જ્યાં કશુંય ન 'તું' પહેલાં ત્યાં કરે છે ખુલ્લું જગત એક એ.
 અધોવૃત્ત મૃત્યુચક્રે,
 તમોગ્રસ્ત અવિદ્યાની શાશ્વતીમાં પુરાયલી,
 જડ નિશ્ચેષ્ટ પુંજે ત્યાં એક સ્પંદનના સમી,
 યા બંદીકૃત થંભાવી રખાયેલાં આવર્તોમાંઘ શક્તિનાં,

બહેરા-મૂગા અન્નકેરા બલાત્કારી દબાણથી
 નિદ્રાની નિજ ઘૂળે એ ગતિહીના બની વિશ્રામ સેવતી.
 ઉઠાવી બંડ જાગે એ તેના દંડમહી પછી
 એને અપાય છે માત્ર યંત્ર જેવી કઠોર ઘટનાવલિ.
 જેને એ નિજ જાદૂઈ કળાશિલ્પે હથિયાર બનાવતી,
 અને કીચડ માંહેથી દેવતુલ્ય આશ્ચર્યો ઉપજાવતી;
 મૂકે છે જીવદ્રવ્યે એ નિજ મૂક ઓજ અમર પ્રેરતું,
 વિચાર કાર્યમાં સાહ્ય કરે જીવંત પેશીને,
 બંધ ઈન્દ્રિયને અર્પે એ સંવેદનશીલતા,
 નાજુકાઈભર્યા જ્ઞાનતંતુ દ્વારા

સંદેશાઓ તીવ્ર એ ઝબકાવતી,
 માંસમાટીતણે હૈયે ચમત્કારી રીતે એ પ્રેમ આદરે,
 જાડયપૂર્ણ શરીરોને સમર્પે એ ચૈત્ય, સંકલ્પ ને સ્વર.
 જાદૂગરતણી જાણે લાકડીથી દેતી હાજર એ કરી
 સત્ત્વો, રૂપો તથા દૃશ્યો ગણાય નહિ એટલાં,
 સ્થળ-કાળમહી એના ભભકાઓતણા છે જે મશાલચી.
 છે આ જગત રાત્રિની મધ્યમાંની એની લાંબી મુસાફરી,
 સૂર્યો અને ગ્રહો દીવા માર્ગ એનો ઉજાળવા,
 આપણી બુદ્ધિ છે એના વિચારોની વયસ્યા અંતરંગિણી,
 આપણી ઈન્દ્રિયો એની સાક્ષી પૂરંત કંપને.
 ત્યાં અર્ધ-સત્ય ને અર્ધ-અસત્ય વસ્તુઓ થકી
 પોતાને કાજ સંકેતો મેળવી, શ્રમ આદરી
 સિદ્ધ કરેલ સ્વપ્નાંથી ભરે સ્થાન
 વિલોપાયેલ પોતાની શાશ્વતીની સ્મૃતિતણું.

ઘોર આ વિશ્વ-અજ્ઞાને આ છે ચરિત એહનાં:
 પડદો ન ઉઠાવાયે ને ન થાયે રાત્રિનું મૃત્યુ જ્યાં સુધી
 ત્યાં સુધી અજવાળામાં અથવા અંધકારમાં
 અશ્રાંત શોધ આ એની રહે છે એ ચલાવતી;
 અનંત તીર્થયાત્રાનો માર્ગ છે કાળ એહનો.
 એનાં સમસ્ત કાર્યોને મહાવેગ એક બલિષ્ઠ પ્રેરતો

એનો સનાતન પ્રેમી એના કાર્યતણું કારણ છે બન્યો;
 એને ખાતર એ કૂદી પડી આવી છે અદીઠા વિરાટથી
 ચાલવાને અહીં સાવ ચેતનાહીન લોકમાં.
 એનો અતિથિ જે ગુપ્ત, તેની સાથે એનો વ્યાપાર જે ચલે
 તે છે કાર્યો જગત્તણાં,
 સ્વ પ્રેમીના મનોભાવોતણે ઢાળે
 ભાવો ઉત્કટ પોતાના હૈયાના એહ ઢાળતી;
 એના સ્મિતતણી સૂર્યપ્રભાથી એ ભરે સૌન્દર્યના નિધિ.
 વિશ્વે વ્યાપેલ પોતાના ભરપૂર દારિદ્ર્યે શરમાઈને
 કાલાવાલાં સાથ નાની ભેટો દ્વારા
 એના સામર્થ્યને એ ફોસલાવતી,
 પોતાનાં દૃશ્યના દ્વારા પકડી એ
 રાખે એની દૃષ્ટિની એકનિષ્ઠતા,
 ને કોટિ કોટિ આવેગે ભરેલી નિજ શક્તિનાં
 રૂપોમાં વસવા એના વિશાલાક્ષ
 વિભ્રમંતા વિચારોની પ્રાર્થતી એ પ્રસન્નતા.
 જગના નિજ છન્નમાં
 અવગુંઠિત પોતાના સાથીને માત્ર કર્ષવો
 ને પોતાના વિશ્વ-છન્ને નિજ વક્ષે એને સંલગ્ન રાખવો
 એ એના ઉરનું કાર્ય ને આસક્તિભરી સંભાળ એહની,
 કે રખે એ નીકળીને બાહુના નિજ પાશથી
 પોતાની જે નિરાકાર શાન્તિ તેની ભણી વળે.
 છતાં એ હોય પાસેમાં પાસે ત્યારે એને સુદૂર લાગતો.
 કેમ કે પ્રતિવાદોએ ભરેલો છે ધર્મ એના સ્વભાવનો.
 પોતે હમ્મેશ એનામાં ને એ પોતામહીં છતાં
 જાણે કે હોય ના ભાન આ સનાતન ગ્રંથિનું
 તેમ તે પ્રભુને પૂરી રાખવાને પોતાનાં કર્મની મહીં
 સંકલ્પ સેવતી રહે,
 મનોવાંછિત પોતાનો બંદિ એને બનાવી રાખવા ચહે,
 કે કાળમાં કદી બન્ને વિભૂટાં થાય ના ફરી.

બ્રહ્મ-નિદ્રાતણો એણે વિશાળો એક ઓરડો
 રચ્યો આરંભની મહી,
 જેની અંદરના ઊંડા ભાગમાં એ
 છે પોઢેલો ભુલાયેલા કો મહેમાનના સમો.
 હવે કિન્તુ વળે છે એ ભાંગવાને જાદૂમંત્ર ભુલાવતો,
 પોઢેલાને જગાડે છે એની શિલ્પિત સેજથી,
 ફરી મળતું એને સાન્નિધ્ય રૂપમાં રહ્યું
 ને જાગનારની સાથે જાગેલી જ્યોતિની મહી
 કાળકેરી ત્વરામાં ને ગતિમાં શ્રમથી ભરી
 રહ્યો છે અર્થ જે તેને લેતી એ મેળવી ફરી,
 ને એકવાર આત્માને ઢાંકતું ધૂંધકારમાં
 મન આ, તે મહી થઈ
 અદીઠ દેવતાકેરો ચમકારો પસાર થઈ જાય છે.
 ચિદાકાશતણા એક દીપિત સ્વપ્નમાં થઈ
 આદિ મૌન અને શૂન્ય-ઉભેની વચગાળમાં
 મેઘધનુષ્યના સેતુ સમાણી સૃષ્ટિ એ રચે.
 હાલતું ચાલતું વિશ્વ જાળ એક બનેલ છે;
 ગૂંથે છે એક એ ફંદ ઝાલવાને સચૈતન્ય અનંતને.
 એનામાં એક છે જ્ઞાન જે પોતાનાં પગલાંઓ છુપાવતું
 ને મૂક સર્વસામર્થ્યપૂર્ણ અજ્ઞાન લાગતું.
 છે મહાબલ એનામાં અદ્ભુતોને આપતું સત્યરૂપતા;
 માની શકાય ના એવું બની જાય એની સામાન્ય વસ્તુતા.
 બને છે કોયડા એના હેતુઓ ને એનાં કર્મવિધાન સૌ;
 તપાસણી થતાં પોતે છે તેનાથી બીજું કે જાય એ બની,
 ખુલાસો આપવા જાતાં ખુલાસામાં વધારે ગૂંચ પાડતાં.
 પૃથ્વીનો પડદો ધૂર્ત તુચ્છ સાદાઈનો બન્યો
 જે ગુહ્યને છુપાવે છે તેનું શાસન ચાલતું
 આપણા જગમાંય આ;
 મહત્તર સ્તરો એના જાદુઓના બનેલ છે.
 સમસ્યા ત્યાં બતાવે છે ભવ્ય પાસાં નિજ હીરકકાયનાં,

નથી સામાન્યતાનો ત્યાં ગંભીર છદ્મવેશ કો;
 સર્વાનુભવ છે ત્યાંનો ગૂઢ ને ગહ્વરાશયી,
 છે નિત્ય નવ આશ્ચર્ય, છે ચમત્કાર દિવ્ય ત્યાં.
 અંતરપટની પૂઠે ભાર એક, સ્પર્શ એક નિગૂઢ છે,
 રહસ્યમયતા છે ત્યાં ગુપ્ત સંવેદનાતણી.
 જોકે પાર્થિવ મો'રું કો એના મોની પરે બોજો બને ન ત્યાં,
 તો ય સ્વદૃષ્ટિથી ભાગી એ ભરાઈ પોતાની જાતમાં જતી.
 રૂપો બધાંય છે ચિહ્નો કોઈ એક ગુપ્ત બોધકભાવનાં
 જેમનો હેતુ ઢાંકેલો મનકેરી ખોજથી છે છુપાયલો,
 ને ગભાશય છે તો ય જે શ્રેષ્ઠ પરિણામનો.
 ત્યાં કૃત્યરૂપ પ્રત્યેક છે વિચાર અને પ્રત્યેક ભાવના,
 અને પ્રત્યેક ત્યાં કૃત્ય છે પ્રતીક અને સંકેત એક છે,
 પ્રતિપ્રતીક સંતાડી રાખે છે ત્યાં એક જીવંત ઓજને.
 સત્યો ને કલ્પનાઓની સામગ્રીથી રચતી એક વિશ્વ એ,
 કિંતુ નિર્મા શકે ના એ જેની એને સૌથી વધુ જરૂર છે;
 બતાવાતું બધું સત્યતણો આકાર એક છે,
 યા એક નકલી કૃતિ,
 કિંતુ જે સત્યતા છે તે સંતાડેલી નિજ ગૂઢ મુખચ્છબી
 એનાથી નિજ રાખતી.
 બીજું બધુંય સંપ્રાપ્ત થાય એને,
 કિન્તુ ખામી રહે છે શાશ્વતીતણી;
 શોધી સર્વ કઠાયે છે, કિંતુ ચૂકી જવાયે છે અનંતને.

સત્યથી અજવાળાતી સંવેદાઈ ઊર્ધ્વમાં એક ચેતના:
 જોતી એ જ્યોતિને કિન્તુ સત્યને ન નિહાળતી:
 પકડયો કલ્પને એણે ને એમાંથી રચ્યું જગત્;
 મૂર્તિ એક બનાવી ત્યાં અને એને પ્રભુનું નામ આપિયું,
 છતાં કૈંક સત્ય, કૈંક અંતરસ્થ તહીં ઠર્યું.
 સત્ત્વો વિશેષ મોટા એ પ્રાણકેરા જગત્તણાં,
 નિવાસીઓ વધુ વ્યાપક વાયુનાં

ને વધારે મુક્ત સ્થાનનાં,
 જીવતાં ના શરીરે કે બાહ્યની વસ્તુઓ મહીં:
 જિંદગી વધુ ગંભીર અવસ્થાન એમના આત્મનું હતું.
 ગાઠ ને ગાઠ સંબંધવાળા એહ પ્રદેશમાં
 રહે છે વસ્તુઓ સર્વ આત્માને સાથ આપતી;
 કાર્યો કાયતણાં ગૌણ લિપિએ બદ્ધ લેખનો,
 બહારનો અહેવાલ ભીતરે છે જેહ જીવન તેહનો
 છે બધાં બળ એ લોકે રસાલો જિંદગીતણો,
 ને ચિંતના તથા કાયા દાસી રૂપે હરતી ફરતી તહીં.
 એને જગા કરી આપે વૈશાલ્યો વિશ્વનાં તહીં:
 પોતાનાં કર્મમાં સર્વે ગતિ વિશ્વતણી લહે,
 ને સૌ છે સાધનો એના વિશ્વે વ્યાપૃત ઓજનાં.
 યા તો જગત પોતાનું પોતાની એ જાતને જ બનાવતા.
 જે સૌ ઊંચે ચઢેલા છે એ મહત્તર જીવને
 તેમનામાં ન જન્મેલી વસ્તુઓનો અવાજ કે
 કાને આવી કહી જતો,
 સૂર્યની ઉચ્ચ કો જ્યોતિ એમની આંખને મળે.
 ને અભીપ્સા પ્રદર્શવે છબી એક કિરીટની:
 એણે ભીતર નાખેલા બીજને નિપજાવવા,
 પોતામાં કરવા સિદ્ધ શક્તિ એની એના સૌ જીવ જીવતા.
 છે એકે એક ત્યાં એક મહિમા જે વાઘતો શિખરો પ્રતિ
 અથવા નિજ અંતઃસ્થ કેન્દ્રમાંથી સિન્ધુ શો બહાર આવતો;
 એકકેન્દ્રી શક્તિકેરી ધૂમરાઈ રહેલી ઊર્મિઓ મહીં
 ઓચાતા એ ગળી જાય સર્વ કાંઈ એમની આસપાસનું.
 આ બૃહત્તાતણી યે ત્યાં ઘણાકો તો કોટડી જ બનાવતા;
 મગાશે અતિશે કલ્પ, ને ક્ષેત્રોમાં અતિશે અલ્પતાભર્યા
 પુરાયેલા જીવતા તે પ્રાપ્ત ક્ષુદ્ર મહત્તામાં જ તોષથી.
 પોતાના પંડના નાના રાજ્યે સત્તા ચલાવવી,
 જગતે એક પોતાના ખાસ વ્યક્તિ બની જવું,
 ને પરિસ્થિતિના હર્ષ-શોકો નિજ બનાવવા,

અને સંતોષવા પ્રાણહેતુઓ ને જરૂરો નિજ જાતની,
એમના બળ માટે આ સેવા ને આ નિયોગ બસ થાય છે,
વ્યક્તિ ને વ્યક્તિના ભાગ્ય માટેના એ કારભારી બનેલ છે.

સંક્રમીને જાય જેઓ એ પ્રકાશંત ગોલકે
તેમને કાજ રેખા આ છે સંક્રાંતિતણી અને

આરંભ એમનો એ બિન્દુથી થતો,
સ્વર્ગીયતામહી છે આ તેઓકેરી પ્હેલવ્હેલી વસાહત:
પૃથ્વીની આપણી જાતિ સાથે જીવો આ સગાઈ ધરાવતા;
આપણી મર્ત્યતાકેરી કિનારીએ આવેલા છે પ્રદેશ આ.

વિશાળતર આ વિશ્વ મહત્તર પ્રવૃત્તિઓ

આપણી સહુ આપતું,

એનાં પ્રબળ નિર્માણો વૃદ્ધિમંતાં સ્વરૂપો આપણાં ઘડે;
એનાં સત્ત્વો આપણી છે વધારે ઊજળી પ્રતો,
પૂર્ણ એ પ્રતિમાઓનો આપણે તો માત્ર આરંભ માંડતા,
ને જે થવાતણો યત્ન આપણો તે છીએ નિશ્ચિત રૂપથી.
વિચારી હોય કાઢેલાં પૂરેપૂરાં જાણે પાત્રો સનાતન,
વિરોધી ભરતીવેગે આપણા શાં નથી ખેંચાઈ એ જતાં,
નેતા અનુસરે તેઓ અણદીઠો રહેલો દ્વદયે વસી,
જીવનો એમનાં માને ધર્મ અંતઃસ્વભાવનો.
ભંડાર ભવ્યતાનો ત્યાં, ઢાળો છે વીરનો તહીં;
ચૈત્યાત્મા છે સાવધાન વિધાતા નિજ ભાગ્યનો;
નથી કોઈ ઉદાસીન જીવ ત્યાં જડ જીવતો;
પસંદ પક્ષ પોતાનો કરે તેઓ

ને પોતાના ઉપાસ્ય દેવને જુએ.

સત્ય ને જૂઠ વચ્ચેના વિગ્રહે ત્યાં સર્વ જોડાઈ જાય છે,
આરંભાઈ જતી યાત્રા દિવ્ય જ્યોતિતણી દિશે.
કેમ કે જ્ઞાન માટે ત્યાં અજ્ઞાનેય અભીપ્સા રાખનાર છે
અને દૂરતણા એક તારાકેરા પ્રકાશે એ પ્રકાશતું;
નિદ્રાને દ્વદયે એક જ્ઞાન છે ત્યાં વિરાજતું
અને પ્રકૃતિ તેઓની પાસે આવે બની શક્તિ સચેતના.

આદર્શ તેમનો નેતા અને છે રાજ તેમનો:
 સૂર્યના રાજ્યને માટે અભીપ્સા રાખનાર એ
 ઉચ્ચ શાસનને માટે પોતાકેરા બોલાવે સત્ય ભીતરે,
 નિત્યનાં નિજ કર્મોમાં ધારે સંમૂર્ત એહને,
 એની પ્રેરિત વાણીથી વિચારો નિજના ભરે,
 પોતાનાં જીવનોને દે એ આકાર એના શ્વસંત રૂપનો,
 સૂર્ય-સુવર્ણ દેવત્વ એનું ભાગે પોતાના લે ન ત્યાં સુધી.
 યા અંધકારના સત્યકેરા ગ્રાહક તે બને;
 સ્વર્ગાર્થે નરકાર્થે વા તેમને લડવું પડે:
 યોદ્ધાઓ શુભના હોય ત્યારે તેઓ સેવે કો શુભ લક્ષ્યને,
 યા તો સૈતાનના તેઓ સૈનિકો છે પાપકેરા પગારમાં.
 કેમ કે જ્ઞાન-અજ્ઞાન છે જ્યાં જ્યાં યુગ્મ રૂપમાં
 ત્યાં ત્યાં પાપ અને પુણ્ય સમ ભોગવટે રહે.
 પ્રાણની શક્તિઓ સર્વે પોતપોતાતણા દેવ ભણી વળે
 એ વિશાળ અને ધૃષ્ટભાવધારી હવામહી,
 બાંધે દેવળ પ્રત્યેક પોતાનું ને વિસ્તારે નિજ પંથને,
 અને છે પાપ સુદ્ધાં યે ત્યાં એક ઈષ્ટદેવતા.
 નિજ ધર્મે રહેલું છે જે સૌન્દર્ય અને ભવ્ય પ્રભાવ જે,
 તેની ભાર દઈને એ કરે સમર્થના અને
 જિંદગી સહજ ક્ષેત્ર છે પોતાનું એવો દાવો કરંત એ,
 ગાદી જગતની લે એ, ખેરે ઝલ્લો સર્વશ્રેષ્ઠ મહંતનો:
 ઘોષણા કરતા એના પૂજારીઓ એના પુણ્યાધિકારની.
 સમાદર કરે તેઓ જૂઠાણાના રાતા ત્રિપટ તાજનો,
 છાયાને પૂજતા એક કુટિલાત્મક દેવની,
 ભેજાને વળ દેનારો કાળો કલ્પ કબૂલતા,
 કે આત્માને હણે છે તે વેશ્યાવૃત્તિ શક્તિની સેજ સેવતા.
 ગુણ એક વશે લેતો મૂર્તિની ધારતો અદા,
 આવેશ આસુરી યા તો અંકુશાટે અભિમાની અશાંતિએ:
 વેદિએ પ્રાણતાની એ છે રાજાઓ, પુરોહિતો,
 કે કોક શક્તિની મૂર્તિ માટે જીવન તેમનું

બલિદાન બની જતું.

કે પર્યટંત તારા શું પ્રકાશે છે સૌન્દર્ય તેમની પરે;
 ખોંચથી અતિશે દૂર છે છતાં યે
 ભાવાવેશે ભર્યા તેઓ એની અનુસરે પ્રભા;
 કળા ને જીવને તેઓ ગ્રહે રશ્મિ સર્વસૌન્દર્યરૂપનું
 ને બનાવી વિશ્વને દે કોષાગાર દેદીપ્યમાન વિત્તનો:
 સામાન્ય પ્રતિમાઓ યે સજે તેઓ વેશે અદ્ભુતતાતણા;
 પ્રત્યેક ઘટિકામાં જે તાળાબંધ મોહિની ને મહત્ત્વ છે
 તે આનંદ જગાડે છે પોઢેલો સૌ સર્જેલી વસ્તુઓમહી.
 મહાન એમને માટે જય યા તો મહાન વિનિપાત છે,
 રાજ્યસિંહાસન સ્વર્ગે અથવા ગર્ત નારકી,
 દ્વિવિધા શક્તિને તેઓ ન્યાયયુક્ત બનાવતા,
 એની અદ્ભુત મુદ્રાથી આત્માઓ નિજ આંકતા:
 નસીબ એમને માટે કરે જે કેં તે રળ્યું એમનું જ છે;
 છે એમણે કર્યું કેંક,
 કેંક તેઓ બનેલા છે ને તેઓ જીવમાન છે.
 છે અન્નમય ત્યાં ચૈત્ય-આત્માકેરું પરિણામ, ન કારણ.
 પૃથ્વીની વસ્તુઓકેરા સત્યથી ત્યાં વિપરીત તુલામહી
 સ્થૂલ છે તોલમાં ઓછું, સૂક્ષ્મ વધુ ગણાય છે;
 આલંબે યોજના બાહ્ય મૂલ્યો પર મહીતણાં.
 વ્યંજક શબ્દ જે રીતે પ્રકંપે છે વિચારથી,
 ભાવોદ્રેકે ચૈત્યકેરા કર્મ જેમ ઝંખના રાખતું બને,
 તેમ આ જગની દૃશ્યમાન સંવેદ્ય યોજના
 કો અંતરસ્થ સામર્થ્ય પ્રત્યે પાછી કરે દૃષ્ટિ સકંપના.
 મર્યાદિત હતું ના જે ઈન્દ્રિયોની બાહ્ય સંવેદના વડે
 તે મને રૂપ આપ્યાં છે સૂક્ષ્મભાવી વસ્તુઓને ચિદાત્મની,
 વિના માધ્યમ નોંધ્યા છે સંસ્પર્શો જગના, અને
 અશરીરી શક્તિકેરાં જીવંત સ્પષ્ટ કાર્યને
 દેહના મૂર્ત રોમાંચમહી છે પલટાવિયાં;
 અદીઠ કરતાં કાર્ય બલો હ્યાં તલ-હેઠનાં

કે દીવાલતણી પૂઠે લપાઈને કાર્ય કરી રહેલ, તે
 આવ્યાં આગળ ને ખુલ્લાં કર્યાં સ્વમુખ એમણે.
 થયું પ્રત્યક્ષ જે ગૂઢ હતું તે ત્યાં, પ્રત્યક્ષે ગૂઢતાતણું
 લીધું વળણ ને કાંઘે ચઢાવ્યું અણદીઠને;
 અણદીઠ બની ગમ્ય સંવેદાતું

ઘક્કાઘક્કી કરતું દૃશ્ય રૂપ શું.

મળતાં બે મનોકેરા અનુસંધાનની મહી
 જોતો વિચારની સામે વિચાર, ને
 વાણીકેરી જરૂર પડતી નહીં;
 ભાવ આલિંગતો ભાવ ઉભયે દ્વિયોમહી,
 માંસમાટી-શિરાઓમાં રોમહર્ષ લહેવાતા પરસ્પર,
 કે લાય લાગતાં જેમ બે ઘરોની

જ્વાળાઓમાં થાય છે એકરૂપતા

તેમ અન્યોન્યમાં સૌ ત્યાં ઓગળીને બૃહત્કાય બની જતા:
 બાઝતો દ્વેષને દ્વેષ, પ્રેમ પ્રેમ પર આક્રામતો જતો,
 અદૃશ્ય મનની ભોમે મલ્લયુદ્ધ મયાવતો
 એક સંકલ્પ સ્પર્ધતા બીજા સંકલ્પ સાથમાં;
 થતાં પસાર બીજાઓતણાં સંવેદનો તરંગમાળ શાં
 છોડી પાછળ જાતાં 'તાં પ્રકંપંતું માળખું સૂક્ષ્મ દેહનું,
 ઘોડે છલંગતો રોષ તેઓકેરો પાશવી હુમલો કરે,
 ધૂજતી ઘરણીએ એ ઘસારો ત્યાં પડઘી પાડતો જતો;
 અન્યનો શોક હૈયાને ત્યાં આક્રાંત કરતો લાગતો હતો,
 અન્યનો હર્ષ ઉલ્લાસે ઊજળીને રક્તમાં દોડતો હતો:
 દૂર હોવા છતાં હૈયાં સમીપસ્થ બનવા શક્તિમાન ત્યાં,
 વિદેશી સાગરોકેરે કાંઠે

બોલાયેલા અવાજો યે પાસેના બનતા હતા.

જીવંત આપ-લે કેરો સ્ફુરતો ઘબકાર ત્યાં:

સત્ત્વને સત્ત્વનું ભાન દૂર હોવા છતાં થતું,

ચેતના ચેતનાને ત્યાં હતી ઉત્તર આપતી.

ને છતાંયે હતી ના ત્યાં આખરી એકરૂપતા.

જુદાઈ ત્યાં હતી એક ચૈત્યથી અન્ય ચૈત્યની:
 દીવાલ મૌનની એક અંતરાલે બંધાઈ શક્તી હતી,
 સભાન બળનું એક રક્ષતું ને બનતું ઢાલ બખ્તર;
 બંધ કરી શકાતું 'તું સત્ત્વ ભીતરની મહી
 એક એકાન્તતામહી;
 નિરાળો સહુથી સ્વાત્મામહી માણસ એકલો
 ત્યાં રહી શકતો હતો.

હજી હતું ન અદ્વૈત, શાન્તિ ના એકતાતણી.
 હજી અપૂર્ણ સૌ અર્ધ-જ્ઞાત, અર્ધ-સિદ્ધ રૂપ હતું તહીં:
 અચિત્કેરો ચમત્કાર વટાવાઈ ગયો હતો,
 પરચૈતન્યમયનો ચમત્કાર હજી તહીં
 હતો અજ્ઞાત, સ્વાત્મામાં રહેલો વીંટળાયલો,
 સંવેદન થતું નહોતું એનું અજ્ઞેયરૂપનું,
 જે તેઓ સૌ હતા તેનું મૂલ એ તેમની પરે
 નીચે ન્યાળી રહ્યો હતો.

તેઓ આવા હતા રૂપો બનીને ત્યાં નિરાકાર અનંતનાં.
 અનામી શાશ્વતીકેરાં નામો રૂપે હતા જીવન ધારતા.
 ત્યાં આરંભ અને અંત હતા ગૂઢ પ્રકારના;
 સમજાવાય ના એવી આકસ્મિક જ લાગતી
 મધ્યાવસ્થા કાર્ય ત્યાં કરતી હતી:

શબ્દરૂપ હતા તેઓ
 જે વિશાળા શબ્દહીન સત્યની સાથ બોલતા,
 અપૂર્ણ સરવાળામાં ખીચોખીચ ભર્યા એ આંકડા હતા.
 સાચી રીતે કોઈએ ત્યાં જાતને જાણતું ન 'તું,
 જાણતું ના હતું જગતને વળી,
 કે પ્રતિષ્ઠાપિતા તેમાં રહેનારી સત્યતાને પિછાનતું:
 અતિમાનસના ગુપ્ત ને ગંજાવર કોશથી
 લઈને મન જે બાંધી શકતું 'તું તે જ સૌ જાણતા હતા.
 અંધારું તેમની નીચે, અને શુભ્ર શૂન્ય ઉપર તેમની,
 અનિશ્ચિત રહેતા તે મોટા એક આરોહી અવકાશમાં;

રહસ્યમયતાને તે
 રહસ્યમયતાઓની સાહ્યથી સમજાવતા,
 સમસ્યા વસ્તુઓકેરી સમસ્યાના દ્વારા ઉત્તર પામતી.
 સંદિગ્ધ પ્રાણને વ્યોમે જેમ જેમ નૃપ સંચરતો ગયો
 તેમ તેમ બન્યો પોતે પોતા માટેય કોયડો;
 પ્રતીકરૂપ સૌને એ હતો જોતો
 અને અર્થ તેમનો શોધતો હતો.

મૃત્યુ ને જન્મના કૂદી વહેનારા પ્રવાહોની મહી થઈ,
 ને ચૈત્ય-પલટાકેરી
 જગાફેર કર્યે જાતી સીમાઓ ઉપરે થઈ,
 અંત આવે નહીં એવા જોખમે ભર સાહસે
 સર્જનાત્મક ભૂ-ભાગે આત્માકેરો બની મૃગયુ એ પછી
 લઈ પીછો જિંદગીની સીલબંધ ભયાનક મુદાતણો,
 એની અનુસર્યો સૂક્ષ્મ પગથીઓ પ્રચંડ કે.
 આ મોટા પગલાંઓમાં આરંભે ના એકે લક્ષ્ય પડ્યું દૃગે:
 માત્ર સૌ વસ્તુઓકેરું અહીં એણે વિશાળું મૂળ નીરખ્યું
 દૃષ્ટિ જે કરતું પારકેરા એથી વિશાળા મૂળની પ્રતિ.
 કેમ કે ભૂમિની સીમારેખાઓથી

જેમ જેમ સરી એ દૂરની દિશે
 તેમ તેમ અવિજ્ઞાત થકી જ્યાદા તંગ તાણ લહું ગયું,
 વધારે ઉચ્ચ સંદર્ભ મુક્તિ દેતા વિચારનો
 આશ્ચર્ય ને નવી શોધ પ્રત્યે એને હંકારીને લઈ ગયો;
 મામૂલી ફિકરોમાંથી છુટકારો આવ્યો ઉચ્ચ પ્રકારનો,
 આશા ને અભિલાષાની આવી એક પ્રતિમા બલવત્તરા,
 બૃહત્તર મળ્યું સૂત્ર, મળ્યું દૃશ્યસ્થાન એક મહત્તર.
 ચકરાવા હમેશાં એ હતી લેતી સુદુર જ્યોતિની પ્રતિ:
 હજી ઈંગિત એહનાં
 ખુલ્લું જે કરતાં તેથી વધારેને આચ્છાદી રાખતાં હતાં:
 કિંતુ તત્ક્ષણની કોક દૃષ્ટિની ને ઈચ્છાની સાથ બદ્ધ એ

ઉપયોગતણે હર્ષે સ્વતાત્પર્ય ખોઈ બેઠેલ એ હતાં,
ને આમ અર્થ પોતામાં જે અપાર ભર્યો હતો
તે હરાઈ જતાં પોતે અસત્-અર્થ ચકાસતા

મીડા જેવાં બની જતાં.

શક્તિ જીવનની સજ્જ જાદૂઈ ને ભૂતાવિષ્ટ ઘનુખ્યથી,
અદૃશ્ય રાખવામાં જે હતું આવ્યું તે લક્ષ્યે તાકતી હતી,
લક્ષ્ય હમેશ જે પાસે હતું તેને હમેશાં દૂર માનતી.

જેમ ઉકેલતો કોઈ અજવાળેલ અક્ષરો

ઊકલી ન શકે એવા જાદૂકેરા કો ચાવીરૂપ પુસ્તકે

તેમ તે જિંદગીકેરા સૂક્ષ્મ ને ગૂંચવાયલા

વિચિત્ર અક્ષરોકેરી વ્યવસ્થાનું દૃષ્ટિથી માપ કાઢતો,

અવગુંઠિત મુશ્કેલ એની ચાવીઓનું પ્રમેય પેખતો,

વેરાન કાળની ઘોર રેતી મધ્યે રેખાંકિત બનેલ ત્યાં

એનાં ભીષણ કાર્યોના આરંભો સૂત્રના સમા

બારીક અવલોકતો

કોક સૂચનને માટે

એનાં કાર્યોતણી શબ્દ-સમસ્યાને નિરીક્ષતો,

છાયાચિત્રો મહી એનાં વાંચતો એ ઈશારા 'ના' જણાવતા,

છટકીને જતા 'તા જે લયવાહી રહસ્યમયતામહી

તે તેના નૃત્યની મોહમાયાકેરા અનુક્રમો

ભારે લાઘા પ્રવાહોમાં ગ્રહવા મથતો હતો,

ભાગતા પગના ભાગી જતી ભોંયે

મથતો 'તો ઝાલવા ઝબકાર એ.

જિંદગીના વિચારો ને આશાઓની હતી ભુલભુલામણી,

હતા આડ-પથો એના અંતરંગાભિલાષના,

હતા ખચેલ સ્વપ્નાંના ખૂણા અટપટા તહીં,

ને અસંબદ્ધ આંટાઓતણા કપટકાર્યથી

આડા પાર થતા બીજા આંટાઓ જે હતા તે મધ્યમાં થઈ

ભાગતાં દૃશ્યની વચ્ચે પડી ભૂલો જ્યાં ત્યાં ભટકનાર એ

એના ઝંઘાણને ખોઈ પીછો લેતો

દગો દેતા દરેક અનુમાનનો.

હમ્મેશ મળતા એને ચાવીરૂપ શબ્દ પ્રશ્ન-ઉકેલના
કિંતુ તે તેમની સૂઝ દેવાવાળી ચાવી ના જાણતો હતો.
સૂર્ય એક હતો આંજી દેતો પોતાકેરી જ આંખ દૃષ્ટિની,
વિલસંતી સમસ્યાનો ફટાટોપ પ્રકાશતો,
વિચાર-વ્યોમના ગાઢ જામલી અંતરાયને
અજવાળી રહ્યો હતો:

એક નિસ્તેજ વ્યાપેલો સ્તબ્ધભાવ

રજનીને તારા એના બતાવતો:

ખુલ્લી બારીતણા ગાળા પાસે જાણે પોતે બેઠેલ હોય ના
તેમ તે વીજવલ્લીના ઉપરાઉપરી થઈ
રહેલા ઝબકારમાં

વાંચતો 'તો પ્રકરણો-

લુપ્ત તત્ સત્ તણી શોધ કરી રહેલ જીવના
રમ્યરંગદર્શી તત્ત્વવિચારનાં

પ્રમાણભૂત આત્માની વસ્તુતાથી

નિષ્કર્ષેલી તેની નવલિકાતણાં,

તેની ધૂનતણાં, તેના તરંગોનાં ને તાળાબંધ અર્થનાં,
તુક્કાઓ અવિચારી ને અગ્રાહ્ય ને નિગૂઢ વળણોતણાં.
એના વરેણ્ય વપુનાં દર્શનો અટકાવતા
દીઠા એણે દીપતા કે વીંટા એના રહસ્યના,
દીઠાં વિચિત્ર ને અર્થ સૂચવંતાં

રૂપો એના જામા પર વણાયલાં,

નિહાળી રૂપરેખાઓ સાભિપ્રાય વસ્તુઓના ચિદાત્મની,
વિચાર-વર્ણની જોઈ જૂઠી એની પારદર્શકતા ઘણી,
રિદ્ધિમંત જરી-કામે કલ્પનાઓ ભરી મૂર્ત કરાયલી,
અસ્થાયી નીરખ્યાં મો'રાં અને છન્નવેશી ભરતગૂંથણી.
અજાણી આંખવાળાં ને

ઓળખાય નહીં એવાં નિ:શબ્દ મુખ ધારતાં

એનાં રૂપો થકી સત્યતણાં મુખ હજાર કે

નાખી ચક્કરમાં દેતાં એને વિલોકતાં હતાં,
છળવેશે રહી એની મૂર્તિઓની મહીથી બોલતાં હતાં,
કે ગુપ્ત રિદ્ધિમાંથી ને એની વેશભૂખાની સૂક્ષ્મ દીપ્તિની
મહીથી ન્યાળતાં હતાં.

અજ્ઞાતના સ્ફુલિંગોના પ્રસ્ફોટે અણચિંતવ્યા
અવ્યંજક અવાજોમાં સત્યતા આવતી હતી,
અર્થરહિત કલ્પો જે લાગતા તે સત્યને ઝબકાવતા;
અદૃષ્ટ ને પ્રતીક્ષતાં ભુવનોથી સ્વરો જે આવતા હતા
તેઓ અવ્યક્ત આત્માના અક્ષરોનો ઉચ્ચાર કરતા હતા,
ગૂઢ શબ્દતણો દેહ વસ્ત્રરૂપે જેમને ધારતો હતો.

નિગૂઢ ઋક્ષતના રેખાલેખો જાદૂગરીભર્યા
કો ચોક્કસ છતાં વાંચી ન વંચાતી

સીલબંધ કરતા એકરાગતા,

કે રૂપ-રંગને યોગે કાળકેરી નિગૂઢ વસ્તુઓતણી
અગ્રગામી ઘોષણાને નવું નિર્માણ આપતા.
લીલાં વેરાનમાં એનાં ને ઊંડાણોમહીં એનાં છુપાયલાં,
આનંદનાં અરણ્યોમાં આલિંગી જ્યાં રહ્યો છે ભય હર્ષને,
ત્યાં તેની નજરે પડી

એની ગાયક આશાઓકેરી પાંખો છુપાયલી,
નીલ, સુવર્ણ ને ઘેરા લાલ રંગી અગ્નિની ઝલકે ભરી.

દૈવયોગતણા ક્ષેત્રમાર્ગોકેરી કિનારની

એની ગુપ્ત ગલીઓમાં અને એનાં ગાતાં ઝરણને તટે,

એનાં શાન્ત સરોમહીં

મહાસુખતણાં એનાં સ્વર્ણવર્ણ ફલોતણી

એને ચમક સાંપડી,

એનાં સ્વપ્ન અને ધ્યાનતણાં પુષ્પોકેરી સુંદરતા મળી.

જાણે કે ન થયો હોય ચમત્કાર

હૈયાકેરા પલટાના પ્રહર્ષથી,

તેમ તે ભૂમિકાકેરા

કીમિયો કરવાવાળા સૂર્યકેરા પ્રકાશમાં

અધ્યાત્મ પ્રેમના યજ્ઞ રૂપ વૃક્ષતણી પરે
 એક ઐહિક પુષ્પનું
 પ્રસ્ફોટન થતું ઘેરું લાલ એ નીરખી રહ્યો.
 ઊંઘે ભરાયલી એની બપોરી ભવ્યતામહી
 હોરાઓ મધ્યમાં એણે જોઈ એક પુનરાવૃત્તિ ચાલતી,
 રહસ્યમયતાકેરે ઓતે એણે
 વાણિયાના નૃત્ય જેવું જોયું નૃત્ય વિચારનું,
 જે ઓતની સપાટીએ રહે છે સરતા છતાં
 અજમાવી નથી જોતા તેની મર્મરતી ગતિ,
 વાંછેલા હસ્તથી જાણે છટકીને જવા ના હોય દોડતી
 તેવી તેની
 ગુલાબી કામનાઓના હાસ્યનો સાંભળ્યો ધ્વનિ,
 કલ્પનાના તરંગોનો સુણ્યો મીઠો ઝાંઝરી ઝમકારને.
 જીવમાન પ્રતીકોની મધ્યમાં એ એની નિગૂઢ શક્તિના
 ચાલ્યો ને એમને સાચાં સમીપસ્થ રૂપોના રૂપમાં લહ્યાં.
 માનવી જીવનોથી યે વધુ નકકૂરતાભર્યા
 એ જીવને છુપાયેલી સત્યતાના

હૈયાકેરી ઘબકો ચાલતી હતી:

જેના આપણને માત્ર વિચારો આવતા અને
 થતાં સંવેદનો માત્ર તે મૂર્તિમંત ત્યાં હતું,
 જે અહીં બાહ્ય રૂપોને ઉછીનાં લે

તે ત્યાં આપમેળે હતું રચાયલું.

એની કઠોર ટૂંકોએ સંગાથી મૌનનો બની,
 એના પ્રચંડ એકાન્તભાવનો સાથ મેળવી,
 એની સાથે ધ્યાનલીન શૃંગોએ સ્થિત એ થયો,
 જહીં જીવન ને સત્ત્વ પારના સત્સ્વરૂપને

અર્ધરૂપે સમર્પિત થયેલ છે,

અને અનંતતામાં ત્યાં જોઈ એને વિમોચતી
 અર્થયુક્ત અને મોંએ ઢાંક્યાં ગરુડ એહનાં,
 અજ્ઞેય પ્રતિ સંદેશા લઈ જતાં વિચારના.

ચૈત્યદર્શનમાંહે ને ચૈત્ય સંવેદનામહી
 એની સાથે એ તદ્દરૂપ બની ગયો,
 પોતાના ઘરમાં જેમ તેમ તેનાં ઊંડાણોમાં પ્રવિષ્ટ એ,
 એ જે હતી અને જેને અર્થે એ ઝંખતી હતી
 તે બધુંય બની ગયો,
 બન્યો વિચારતો એના વિચારોથી
 ને એનાં પગલાંઓએ એ યાત્રા કરતો થયો,
 એને શ્વાસે જીવતો ને એની આંખે સર્વ કાંઈ સમીક્ષતો,
 કે જેથી શીખવા પામે પોતે એના ચૈત્યાત્માના રહસ્યને.
 સાક્ષી વિવશ પોતાની સામે આવેલ દૃશ્યથી,
 પ્રાણપ્રકૃતિના ભવ્ય
 અગ્રભાગતણી શોભા અને લીલા પ્રશંસતો,
 એની સંપન્ન લાલિત્યે ભરી કારીગરીતણાં
 અદ્ભુતોને વખાણતો,
 એ એના આગ્રહી સાદે રોમાંચિત બની ગયો;
 આવેગાવિષ્ટ એ એની શક્તિકેરી મોહિની ઝીલતો હતો,
 એનો નિગૂઢ સંકલ્પ
 ઓચિંતાનો લદાયેલો પોતાની પર પેખતો,
 પ્રચંડ પકડે ભાગ્ય ગૂંદનારા
 પોતા પર મુકાયેલા એના હાથ નિહાળતો,
 લહેતો 'તો સ્પર્શ એનો ચલાવતો,
 પકડે લઈને હાંકી જતી એની શક્તિ સંવેદતો હતો.
 કિંતુ આ પણ જોયું કે આત્મા એનો ભીતરે રડતો હતો,
 ભાગતા સત્યને ઝાલી લેવા માટે
 નકામા મથતા એના પ્રયાસો પણ પેખિયા,
 ગમગીનીભરી આંખે નિરાશાની બનેલી સહચારિણી
 એણે એની આશાઓ પણ નીરખી,
 એનાં ઝંખાભર્યા અંગો કબજે નિજ રાખતો
 એનો રાગે ભર્યો ભાવ નિહાળિયો,
 અભિલાષભર્યા એના વક્ષોજોની

પીડા જોઈ, જોયો પ્રહર્ષ એમનો,
 વૈતરું કરતું એનું મન જોયું,
 ન સંતોષ થતો જેને મેળવેલાં ફળો થકી,
 એના હૃદયને જોયું
 જે એકમાત્ર પ્રેમીને નથી બંદિ બનાવતું.
 સામે સદા મળી એને શક્તિ એક શોધતી અવગુંઠિતા,
 દેશપાર કરાયેલી દેવી સ્વર્ગો નકલી રચતી જતી,
 નારસિંહી મૂર્તિ એક
 આંખો જેની ગુપ્ત સૂર્ય પ્રત્યે ઊંચે નિહાળતી.

પ્રાણ-પ્રકૃતિનાં રૂપોમધ્ય એને

આત્મા એક લાગતો 'તો સમીપમાં:
 તેનું નિષ્ક્રિય સાન્નિધ્ય બળ એના સ્વભાવનું;
 આ એકમાત્ર છે સત્ય દેખીતી વસ્તુઓમહી
 પૃથ્વી પરેય આ આત્મા ચાવી છે જિંદગીતણી,
 બાહ્ય નક્કર બાજૂઓ કિંતુ એની

ક્યાંય એની નિશાની ન બતાવતી.

શોધી શોધાય ના એવી છાપ છે એ

આત્માકેરી એનાં સૌ કાર્યની પરે.

એની અપીલ છે લુપ્ત શિખરોને અર્થે ભાવ દયામણો.

રેખા છાયામયી માત્ર કોક વાર ઝલાય છે,

જે ઢાંકેલી સત્યતાની સૂચનારૂપ લાગતી.

ગૂંચવાયેલ અસ્પષ્ટ રૂપરેખાવલી લઈ

એની સામે રહી તાકી શક્તિ જીવનની તહીં,

ને આંખો ન શકે ધારી એવું ચિત્ર રજૂ કર્યું,

લખાયેલી ન 'તી એવી વાત મૂકી સમક્ષ ત્યાં.

જેમ ખંડિત ને અર્ધનષ્ટ રૂપેરખાની યોજનામહી

થાય છે, તેમ ત્યાં પીછો લેનારાં લોચનો થકી

તાત્પર્યો જિંદગીકેરાં પલાયન કરી ગયાં.

ચહેરો જિંદગીકેરો

આંખો આગળથી રાખે સંતાડેલું એના સત્યસ્વરૂપને;
 ગૂઢાર્થ જિંદગીકેરો છે લખાયો અંતરે અથ ઊર્ધ્વમાં
 જે વિચાર અર્થયુક્ત બને છે તે એ વસે પાર દૂરમાં;
 દેખાતો એ નથી એની અર્ધ પૂરી થયેલી યોજના મહી.
 સંજ્ઞાઓ ગૂંચવી દેતી વાંચવાની આશા ફોગટ આપણી
 યા મળે શબ્દ અર્ધાક રમાયેલા શબ્દના કોયડાતણો.

એકમાત્ર જીવને એ બૃહત્તર
 ગુહાલીન વિચાર આવતો મળી,
 શબ્દ કો સૂચવાતો જે અર્થને સમજાવતો,
 પૃથ્વીની 'મિથ' વસ્તુને
 બુદ્ધિગમ્ય બને એવી કથાનું રૂપ આપતો.
 આખરે સત્યના જેવું લાગતું કે દૃષ્ટિગોચર ત્યાં થયું,
 અડધી અજવાળાતી હવામાંહે દૈવાધીન રહસ્યની,
 સત્યનો અડધો કાળો ભાગ જોનાર આંખને
 દેખાઈ પ્રતિમા એક જીવતા ધૂંધળાટમાં,
 ને સૂક્ષ્મ રંગની ઝાંયોતણા ધૂમ્મસમાં થઈ
 ડોકિયું કરતાં એણે જોઈ એક શુંખલાબદ્ધ દેવતા
 દૃષ્ટિએ અર્ધ-આંધળી,
 પોતે જેમાં જતો 'તો તે જગથી ગભરાયલી,
 ને છતાં જ્યોતિ કો એના આત્માને પ્રેરતી હતી
 તેનું ભાન ધરાવતી.

આકર્ષાતો અજાણી ને દૂરકેરી આછેરી ઝબકો ભણી,
 દોરાતો દૂરના એક બંસી બજવનારની
 બંસરીના સ્વરોથકી,

જિંદગીના હાસ્યની ને સાદની વચમાં થઈ
 ને કોટિ કોટિ કેં એનાં પગલાંની

અંધાધૂધી ભરેલી સૂચિમાં થઈ,
 કો ગંભીર અને પૂર્ણરૂપ આનંત્યની પ્રતિ
 પોતાનો એ માર્ગ શોધી જતો હતો.

વન એની આસપાસ પ્રાણની ભૂમિકાતણી

સંજ્ઞાઓનું ખડકાતું જતું હતું:
 અનુમાન વડે યા તો અકસ્માત ઊજળા દૈવયોગથી
 નિશાન તાકતા બાણ સમા કૂદી પડનારા વિચારથી
 લાગ્યો એ પઢવા એના કલ્પના રંગરંગના
 માર્ગ-દીપો પલટો પામતા જતા,
 અનિશ્ચિત અને વેગી બનાવોના એનાં સંકેતરૂપકો
 પ્રતીકોમાં તમાશાઓ આલેખાતા એના ચિત્રાક્ષરો વડે,
 અને જટિલ માર્ગોએ કાળકેરા સીમાનાં ચિહ્ન એહનાં.
 ગલીકુંચીમહીં એની
 સમીપે સરવાની ને હઠી પાછા જવાતણી
 બધી બાજૂ જીવને એ આકર્ષતી ને પાછો ઠેલતી હતી,
 પરંતુ અતિશે પાસે આવે એ તો
 એના આશ્લેષમાંથી એ નીકળી છટકી જતી;
 દોરી એ સર્વ માર્ગોએ જતી એને
 કિંતુ એકે ખાતરીબંધ માર્ગ ના.
 બહુસૂરી ચમત્કારી ગાને એના પ્રલુબ્ધ એ
 આકર્ષાઈ જતો એના મનોભાવોતણી જાદૂગરી વડે
 ને સ્વૈર એહને સ્પર્શે હર્ષ ને શોક પામતો
 જતો ખોવાઈ એનામાં કિન્તુ એને સંપ્રાપ્ત કરતો નહીં:
 એની આંખોથકી સ્વર્ગ સરી જાતું સ્મિત એને સમર્પતું:
 એનું સૌન્દર્ય પોતાનું સદા માટે બનેલ છે
 એવાં એ સ્વપ્ન સેવતો.
 સેવતો સ્વપ્ન કે એનાં અંગો એનું સ્વામિત્વ અપનાવશે.
 પરમાનંદના એના સ્તનોની મોહિનીતણાં
 આવતાં સ્વપ્ન એહને.
 ઉજ્જવલ લિપિમાં એની,
 પ્રભુના શુદ્ધ ને આદ્ય પાઠકેરા
 મનસ્વિતાભર્યા એના કરેલા અનુવાદમાં
 અવિજ્ઞાત મહાનંદોતણી ચાવીરૂપ અદ્ભુત શાસ્ત્રને
 પોતે વાંચી રહ્યો છે એમ માનતો.

કિન્તુ જીવનનો શબ્દ છે પોતાની લિપિ મધ્યે છુપાયલો,
 ગાને જીવનકેરા છે ગુમાવેલો પોતાના દિવ્ય સૂરને.
 અણદીઠ અને બંદી બનેલો નાદને ગૃહે
 સ્વપ્નને વૈભવે લીન આત્મા કાન દઈ સુણે
 સહસ્ર કાઢતું સૂર માયાનું રસગીતડું.

હૈયું લેતી હરી વાણે નાજુકાઈભરી જાદૂગરી તહીં,
 કે રાગરંગને એના ઝાંચ દેતો જાદૂ જવલંત એક ત્યાં,
 છતાં માત્ર જગાડે તે ઝણેણાટી ભંગુર ચારુતાતણી;
 અટંતા કાળના ઘાએ ઘવાનારી યાત્રા ભ્રમણશીલ ને
 અતૃપ્ત અલ્પ-જીવંત આનંદાર્થે થતો પોકાર એમનો,
 યા તો આળોટતા તેઓ હર્ષોન્માદે મન ને ઈન્દ્રિયોતણા,
 કિન્તુ ચૂકી જતા તેઓ પ્રકાશંતો ઉત્તર અંતરાત્મનો.
 અંધી ઘબક હૈયાની અશ્રુ દ્વારા હર્ષની પ્રાપ્તિ સાધતી,
 પહોંચાતું કદી ના જ્યાં એવાં શૂંગો માટેની એક ઝંખના
 પુરાયેલી નથી એવી કામનાની મહામુદા

સ્વર્ગની પ્રતિના એના અવાજનાં

અંત્ય આરોહણોકેરું પગેરું કાઢતાં જતાં.
 ભૂતકાળતણી દુઃખસ્મૃતિઓ પલટાય ને
 બની જૂની ઉદાસીની માર્ગરેખા મધુરી સરકી જતી:
 વજ્ર પીડાતણાં રત્ન છે એનાં અશ્રુઓ બન્યાં,
 શોક એનો ગાનકેરો જાદૂઈ તાજ છે બન્યો.
 મહાસુખતણી એની ઝડપો અલ્પ કાલની
 સપાટીને કરી સ્પર્શ છટકે કે જાય છે જે મરી પછી:
 સ્મૃતિ એક ગુમાવેલી પડઘાતી એનાં ઊંડાણની મહીં,
 અમરા ઝંખના એની, સાદ એનો અવગુંઠિત આત્મનો;
 સીમિત કરતા મર્ત્ય લોકે બંદિ બનેલ એ,
 જિંદગીથી ઘવાયેલો આત્મા એના હૈયામાં ડૂસકાં ભરે;
 પીડા સેવાયલી પ્રીતે છે ઊંડામાં ઊંડો પોકાર એહનો.
 નિરાધાર અને આશા તજનારા માર્ગોએ ભમતો જતો,
 રાહે રાહે અવાજના

નાસીપાસ તજાયેલો સ્વર પોકાર પાઠવે
 ભુલાયેલા પરમાનંદની પ્રતિ.
 કામનાની ગુહાઓમાં પડતા પડઘામહી
 પથભ્રષ્ટ બનેલ એ,
 ચૈત્યની મૃત આશાઓકેરાં ભૂતો જીવતાં રાખનાર એ,
 સજીવ સ્વર રાખે છે મરેલી વસ્તુઓતણો,
 મીઠા ને ભ્રમમાં નાખે એવા સૂરો સુણવાને વિલંબતો
 દુઃખને દૃઢયે ધૂમ્યા કરે એ સુખશોધમાં.
 ભાગ્યનિર્માણના હસ્તે વિશ્વકેરી વીણાને સ્પર્શ છે કર્યો,
 સૂરો વ્યાકુલતાપૂર્ણ વચ્ચે ધૂસી ગયેલ છે,
 અંતઃસંગીતની ગુપ્ત ચાલીને એહ આવરે,
 જે સપાટીતણા દોરે લયો પોતે રહીને અસુણાયલી.
 તે છતાંયે જીવવું ને સર્જવું તે સ્વયં આનંદરૂપ છે,
 પ્રેમ આનંદ છે, વ્યર્થ જાય સૌ તે છતાં યે શ્રમ હર્ષ છે,
 ઠગે છે મેળવેલું સૌ, ને આલંબ લીધેલો હોય જેહનો
 તે બધું દે દગો તો ય હર્ષ છે શોધવામહી;
 ને છતાં ગહને એને છે એવું કે જે અર્થે દુઃખ સાર્થ છે,
 પરમાનંદના અગ્નિ સાથે એક

સ્મૃતિ ભાવોદ્રેકી તંગ કર્યા કરે.

શોકનાં મૂળ નીચે યે છૂપેલો એક હર્ષ છે:
 કેમ કે એકરૂપે જે બનાવ્યું છે તેમાંનું વ્યર્થ કેં નથી:
 હારેલાં આપણાં હૈયાંમહી ઈશ-સામર્થ્ય અનુજીવતું,
 અને વિજયનો તારો ઉજાળે છે અઘોર માર્ગ આપણો;
 આપણું મૃત્યુ યે માર્ગ બનાવાતું નવીન ભુવનોતણો.
 આણે છે જિંદગીકેરે સંગીતે આ ઉછાળો સ્તોત્રગાનનો.
 સર્વને અર્પતી એહ મહિમા નિજ કંઠનો;
 પ્રહર્ષો સ્વર્ગના એના હૈયા આગળ મર્મરી
 પસાર થઈ જાય છે,
 પૃથ્વીની ક્ષણજીવી જે લાલસાઓ તે એને અધરે કરી
 પોકાર લય પામતી.

એની કલા થકી માત્ર ઈશદત્ત ઋગ્-ગાન છટકી જતું,
 જે એની સાથ આવ્યું 'તું એના અધ્યાત્મ ધામથી
 પણ જે અર્ધ-માર્ગે જ અટકીને હતું નિષ્ફલ નીવડ્યું,
 છટકી જાય છે મૌન શબ્દ એક
 વાત જોતાં જગોના જે કોક ઊંડા વિરામમાં
 જાગરૂક રહેલ છે,
 છટકી જાય છે વળી

શાશ્વતીની ચૂપકીમાં મોકૂફીએ રહેલો મર્મરાટ કો:
 કિંતુ ઉચ્છ્વાસ ના કોઈ આવતો ઊર્ધ્વ શાંતિથી:
 રોકી શ્રવણને લેતી એક આડકથા વૈભવશાલિની
 ને હૈયું સુણતું એને ધ્યાનથી ને આત્મા સંમતિ આપતો;
 સંગીત શીઘ્ર લોપાતું તેની આવૃત્તિ એ કરે,
 ક્ષણભંગુરતા માટે વેડફીને કાળકેરી અનંતતા.
 ભૂલી જતી ઘડીઓને અવાજે જે આવે છે સ્વરકંપ તે
 પડદા પૂઠ રાખે છે ઉચ્ચ ઉદ્દિષ્ટ વસ્તુને,
 નિસર્ગ-શક્તિના મોટા તાંતવી વાદ્યની પરે
 જેને વગાડવા આત્મા સ્વયંભૂનું થયું છે આવવું અહીં.
 માત્ર અહીંતહીં એક મર્મરાટ શાશ્વત શબ્દનો બલી,
 સ્વર આનંદથી પૂર્ણ, સ્પર્શ સુન્દરતાતણો
 હૈયાને ને ઈન્દ્રિયોને રૂપાંતર પમાડતો,
 વૈભવ ભમતો દિવ્ય, ને પોકાર નિગૂઠ કો
 સર્વથા સંભળાતાં ના અત્યારે જે
 તે સામર્થ્ય ને માધુર્ય સ્મરાવતો.

ગાળો વચ્ચે અહીંયાં છે, અહીંયાં શક્તિ પ્રાણની
 પડે છે અટકી યા તો ઊતરી જાળ છે તળે;
 જાદૂગરતણી આથી કળા કંગાળ થાય છે;
 ને આ ઊણપને લીધે
 બધું બીજું પાતળું ને ખાલી બનેલ લાગતું.
 એનાં કાર્યોતણી ક્ષિતિજ-રેખને

આલેખંતી દૃષ્ટિ અર્ધ જ દેખતી:

પોતે શું કરવા આવી છે તે એનાં ઊંડાણો યાદ રાખતાં,
પણ છે મન ભૂલ્યું તે યા હૈયું ભૂલ ત્યાં કરે:
ગયો છે પ્રભુ ખોવાઈ અંતહીન સીમાઓમાં નિસર્ગની.
જ્ઞાન સર્વજ્ઞતાકેરો ઉપસંહાર સાધવો
કર્મમાં કરવો ઊભો સર્વસામર્થ્યવંતને,
એના દૃઢ્યનો પ્હેલો હતો ખ્યાલ

સર્જવો હ્યાં એના સર્જનહારને,
આકાન્ત કરવું વિશ્વ-ક્ષેત્ર સંપૂર્ણ ઈશ્વરે.
હજી યે દૂર છે જેહ પરબ્રહ્મ
તેનું સર્વસિદ્ધિદાયી રૂપે પ્રાકટ્ય સાધવા,
અનિર્વાચ્યતણા એને ઉદ્ગારે પલટાવવા,
કેવલબ્રહ્મની શક્તિતણો એ હ્યાં મહિમા આણવા ચહે,
સ્થિતિને પલટાવી એ દેવા માગે

સૃષ્ટિકેરા લયે પૂરણ ડોલને,
શાંતિના વ્યોમની સાથે સંલગ્ન કરવા ચહે
મહાસિન્ધુ મુદાતણો.

કાળમાં આવવા માટે શાશ્વતીને બોલાવનાર અગ્નિ એ,
આનંદ આત્મનો જેવો છે જીવંત

તેવો દેહતણો પણ બનાવવા,
કરી ઉદ્ધાર પૃથ્વીનો એને સ્વર્ગ-પડોશણ બનાવવા
જીવન શ્રમ સેવે છે થવા માટે પરમાત્મા-સમોવડું,
સાધવાને સામાધાન
પાતાલગર્તકેરું ને સનાતન-સ્વરૂપનું.
પારના સત્યની પ્રત્યે દૃષ્ટિ એની રહેતી વ્યાવહારિકી
દેવોકેરા અવાજોથી દેતી નીરવતાભરી,
કિન્તુ બૂમમહીં થાય ગુમ એકમાત્ર છે જે અવાજ તે.
કાં કે પ્રકૃતિનાં કાર્યો પાર એનું ચઢી દર્શન જાય છે.
જુએ જીવન એ ઊર્ધ્વે દેવોનું સ્વર્ગની મહીં,
વાંદરાની દશામાંથી અર્ધ-દેવ પ્રકટી બહાર આવતો,

આપણા મર્ત્ય તત્ત્વે એ એટલું જ કરી શકે.

અર્ધ-દેવ અર્ધ-દૈત્ય અહીંયાં છે કૃતિ સર્વોચ્ચ એહની:

વ્યોમ ને પૃથિવી વચ્ચે ઝોલા ખાતી આ મહત્તર જિંદગી,

એના સ્વપ્નાંતણી પૂઠે પડેલો છે વિરોધાભાસ માર્મિક:

પોતાનો પ્રબલાશ્લેષ પરો જે હર્ષને કરે

તેની શોધમહી એની અવગુંઠિત શક્તિથી

પ્રેરાયે છે જગ અજ્ઞાનતાતણું:

એના આલિંગને આવી નિજ મૂળ પ્રત્યે એ ન વળી શકે.

અપાર શક્તિ છે એની, ને અનંત

એના કાર્યતણી સંચાલના બૃહત્,

આડે માર્ગે જતું એનું તાત્પર્ય લોપ પામતું.

જન્મેલી સૌ વસ્તુઓના ધર્મને ને યાત્રાની વંક-રેખને

પોતાના ગુપ્ત હૈયામાં એ લઈ જાય છે, છતાં

આંશિક જ્ઞાન લાગે છે એનું, એનો ઉદ્દેશે અલ્પ-લાગતો:

ઘડીઓ વૈભવી એની માડે પાય જમીને ઝંખનાતણી.

છે સીસા શો અવિદ્યાનો ભાર પાંખો ઉપરે ચિંતનાતણી,

દાબી દે સત્ત્વને એની શક્તિ વાઘા પહેરાવી દઈ નિજ,

કાર્ય એનું કરે બંદી એની અમર દૃષ્ટિને.

મર્યાદાનું ભાન એનાં પ્રભુત્વોની પૂઠે ભૂત બની ભમે,

ક્યાંય ના ખાતરીબંધ મળે સંતોષ, શાંતિ ના:

એના કાર્યમહી છે સૌ ગહરાઈ અને સૌન્દર્ય, તે છતાં

આત્માને મુક્તિ દેનારા જ્ઞાનની છે તહીં કમી.

પુરાણી ને વિલાયેલી મોહિની છે એક તેને મુખે હવે,

તેજીલી કૌતુકે પૂર્ણ વિદ્યા તેની

એને માટે બની છે અળખામણી;

એ જે આનંદ આપે છે તેથી ઊંડો

વિશાળાત્મા એનો આનંદ માગતો.

એની કૌશલથી આંકી રેખામાંથી માગે એ છટકી જવા;

કિંતુ ના શિંગડાનું કે હાથીદાંતતણું મળ્યું

એને દાર બહાર નીકળી જવા,

મળી છટક-બારી ના યા આધ્યાત્મિક દૃષ્ટિની.
 ન 'તો નીકળવાનો ત્યાં માર્ગ કોઈ એ સ્વપ્નસમ દેશથી.
 આપણા જીવને નિત્ય કાળમધ્યે થઈને ચાલવું પડે;
 કરતું મૃત્યુ ના સાહ્ય, વૃથા આશા વિરામની;
 કો એક ગુપ્ત સંકલ્પ ચાલુ રે'વાતણી ફરજ પાડતો.
 આપણી જિંદગીકેરો વિસામો છે અનંતમાં;
 આવી ન શકતો એનો અંત, અંત છે સર્વોત્તમ જીવન.
 મૃત્યુ છે માર્ગ જાવાનો, લક્ષ્ય યાત્રાતણું એ આપણું નથી:
 કોઈ પ્રાચીન ને ઊંડો લાગેલો છે એક આવેગ કાર્યમાં:
 ગુપ્ત સાંકળથી જાણે બાંધ્યા તેમ જીવો ખેંચાય આપણા,
 જન્મથી જન્મમાં એક લોકથી અન્ય લોકમાં
 એ ઉઠાવાઈ જાય છે,
 પડે છે આપણો દેહ તે પછી યે લંબાવ્યે જાય આપણાં
 કર્મ મુસાફરી જૂની સંતતા અટક્યા વિના
 ન નીરવ મળે કોઈ શૂંગ કાળ જ્યાં વિશ્રામ લઈ શકે.
 જાદૂઈ આ હતો સ્રોત જે ન કોઈ સાગરે પહોંચતો હતો.
 એ ગમે તેટલો દૂર ગયો, જ્યાં જ્યાં વળી વળ્યો
 ત્યાં ત્યાં એની સાથ દોડયું કર્મચક્ર અને એને ટપી ગયું;
 હમેશાં યે
 કામ આગળનું એક કરવાનું બાકી રહી જતું હતું.
 અશાંત ભુવને એહ કર્મનો એક તાલ ને
 પોકાર શોધનો એક હમેશાં વધતો જતો;
 હૈયું કાળતણું દેતો ભરી કાર્યવ્યગ્ર મર્મરતો ધ્વનિ.
 યુક્તિપ્રયુક્તિ ત્યાં સર્વ ને વિરામ વિનાની હિલચાલ ત્યાં.
 સેંકડો અજમાવાતા માર્ગ જીવનના વૃથા:
 એનું એ જ છતાં યે જે હજારો રૂપ ધારતું
 છૂટવા મથતું 'તું તે એની એકસ્વરતાથી પ્રલંબિતા,
 ને નવી સર્જતું ચીજો જૂની જેવી જે જરાવારમાં થતી.
 લલચાઈ જતી આંખ વિલક્ષણ સજાવટે
 બદલાયાતણા ખ્યાલે મનને ઠગવા નવાં

મૂલ્યો ઓપ ચઢાવતાં હતાં પ્રાચીન વસ્તુને.
 અસ્પષ્ટ વિશ્વની પૃષ્ઠભૂમિકાએ
 એનું એ જ છતાં જાણે જુદું એવું ચિત્ર એક પ્રકાશતું.
 જેમાં જીવો અને કર્મો તેમનાં ને બનાવો સંઘર્ષા હતા
 એવું માત્ર અન્ય ભુલભુલામણિયું ગૃહ,
 બદ્ધાત્માઓતણા માર્ગવ્યવહારે ભરેલી એક કો પુરી,
 સૃષ્ટિ ને સૃષ્ટિનો માલ વેચવાનું બજાર ત્યાં
 મહેનતે મચેલું જે મન ને ઉર તેમને
 માટે સામે રજૂ થયાં.

જ્યાંથી શરૂ થતી ત્યાં જ આવતો અંત જેહનો
 એવી ચક્રાકાર જે ચાલતી ગતિ
 તેહને પૂર્ણતાકેરા અજ્ઞાત માર્ગની પરે
 અખંડ ચાલતી આગેકૂચનું નામ છે મળ્યું.
 અનુગામી યોજનાએ દોરી જાય પ્રત્યેક અંત્ય યોજના.
 છતાં નવીન પ્રત્યેક પ્રસ્થાન અંત્ય લાગતું,
 શાસ્ત્રપ્રેરિત, સિદ્ધાંતકેરું શિખર આખરી,
 ઢંઢેરો પીટતું સર્વ કાળકેરાં

કષ્ટોકેરા રામબાણ ઈલાજનો,
 વહી વિચારને જાતું એના સૌથી ઊંચા ચરમ ઊડણે,
 બણગાં ફૂકતું સર્વશ્રેષ્ઠ પરમ શોધનાં;
 અલ્પજીવી કલ્પ એકેએક એક રચના નાશવંત છે,
 પ્રથા અમર પોતાની એવું પ્રથિત એ કરે,
 દાવો એ કરતું કે છે પોતે પૂર્ણ રૂપ સૌ વસ્તુઓતણું,
 સત્યનો આખરી સાર, કાળકેરી સોનેરી શ્રેષ્ઠતા વળી.
 છતાં મૂલ્યે અંતહીન ન કશું સિદ્ધ છે થયું:
 ફરીથી નિત્ય નિર્માતી, કદીય પરિપૂર્ણ ના,
 એવી સૃષ્ટિ સદા અર્ધ-પ્રયત્નોને
 લોપ પામ્યા પ્રયત્નોની ઉપરે ખડક્યે જતી,
 ને એક ખંડને જોતી સનાતન અખંડ શો.
 નિર્માતી વસ્તુઓકેરા લક્ષ્યહીન સરવાળે વધ્યા જતા

અવશ્યંભાવિતાકેરા મોઘ કૃત્ય સમું અસ્તિત્વ લાગતું,
 સનાતન વિરોધોની મલ્લકુસ્તી સમોવડું
 ગાઢાશ્લિષ્ટ પ્રતિદ્વન્દ્વીતણી બાથે ઘલાયલું,
 સ્પષ્ટ ના વસ્તુનું કાર્ય ને ન ખ્યાલ એવા નાટકના સમું,
 કૂચ ભૂખ્યાં જીવનોની લક્ષ્યહીન થયે જતી,
 કે કાળા ફલકે ખુલ્લા દિગ્-વિસ્તારે લખાયલું,
 જીવોનો વ્યર્થ સંયોગ પુનરાવૃત્તિ પામતો,
 આશા નૈષ્કલ્ય પામેલી, જ્યોતિ જે ના પ્રકાશેલી હતી કદી,
 ઘૂંઘળી શાશ્વતી મધ્યે નિજ કર્મોકેરા બંધનમાં પડી
 સંસિદ્ધિ નવ પામેલી શક્તિકેરો પરિશ્રમ.

નથી અંત, યા હજી ના અંત જોઈ શકાય કો:
 હારી ગયેલ છે તો યે જિંદગીએ મથ્યા જ કરવું રહ્યું;
 હમેશાં તાજ એ એક જોતી કિંતુ પકડી શક્તી ન એ;
 પોતાની પતિતાવસ્થા પાર એની છે મંડાયેલ મીટડી.
 એને ને આપણે હૈયે હજી યે સ્પંદમાન છે
 મહિમા જે હતો એકવાર કિંતુ હવે નામેય જે નથી.
 યા હજી ન પમાયેલા પારમાંથી સાદ આપણને કરે
 માહાત્મ્ય એક ના જેને હજી પહોંચ્યું અટકી પડતું જગત્.
 આપણી મર્ત્ય સંજ્ઞાની પૂઠે એક રહેલી સ્મૃતિની મહી
 રહે છે આવતું એક સ્વપ્ન જ્યાદે સુખપૂર્ણ હવાતણું,
 જે પ્રેમાનંદના મુક્ત હૈયાંકેરી આસપાસ શ્વસ્યા કરે,
 આપણાથી ભુલાયેલું તો ય નષ્ટ કાલે અમર રાજતું.
 મહાસુખતણી ભૂત-છાયા એનાં ઊંડાણો પૂઠ ધૂમતી;
 કેમ કે હાલ જોકે છે ઘણાં દૂર તો ય છે યાદ એહને
 પોતાકેરા પ્રદેશો જે છે સોનેરી સુખે ભર્યા,
 છે કામના પ્રમોદી જ્યાં, જ્યાં સૌન્દર્ય, શક્તિ ને સુખશર્મ છે,
 પોતાનાં જે હતાં સર્વે મધુરાસ્વાદ આપતા
 ધૃતિમંત પોતાના સ્વર્ગની મહી,
 અમૃતાનંદના એના રાજ્યમાં જે
 પ્રભુના મૌનકેરા ને અતલાતલ ગર્તના

મધ્યમાર્ગે વિરાજતાં.

આ જ્ઞાન આપણા ગુહ્ય ભાગોમાં છે રક્ષી રાખેલ આપણે;
 અપીલે એક અસ્પષ્ટ રહસ્યમયતાતણી
 થતો આપણને ભેટો એક ઊંડી અદીઠ સત્યતાતણો,
 જે ક્યાંય વધુ સાચી છે
 જગકેરા વિદ્યમાન સત્યના મુખડા થકી:
 આપણે સ્મૃતિમાં જેને આણી ના શક્તા હવે
 તે પાછળ પડેલું છે એક સ્વરૂપ આપણું,
 ને જે રૂપ થવાનું છે હજી બાકી
 તે આત્માથી ચલાવાઈ રહેલા આપણે છીએ.
 પોતાના આત્મનું રાજ્ય ગુમાવ્યું હોય કોઈએ
 તેની પેઠે આપણે યે દૃષ્ટિ પૂઠળ ફેંકતા,
 અપૂર્ણ જીવનો જન્મ આ જે છે આપણો અહીં
 તેનાથી અન્ય કો દૈવી સ્વરૂપ નિજ જન્મનું

જોવાની રાખતા સ્પૃહા,

મનની વિસ્મૃતિ દ્વારા ચૂક્યા જે આપણે છીએ,
 ને સ્વર્ગની સુરક્ષામાં છે જે ઘૈર્યઘારણે સચવાયલું
 તેને આ કે દિવ્ય જ્યાદા બીજા ભુવનની મહી
 પાછું મેળવવાકેરી આશા અંતર રાખતા:—
 આપણી આત્મસત્-તાની સ્વાભાવિક મહામુદા,
 હર્ષ જેને સાટે શોક છે સ્વીકારેલ આપણે,
 દુઃખમાત્ર લઈ વેચી માર્યું છે તે રોમહર્ષણ દેહનું,
 ફૂંદું જેમ તમોગ્રસ્ત ઝંખે જ્યોતિ ભભૂકતી
 તેમ ઝંખી રહી છે જે મહાનંદ મનુપ્રકૃતિ આપણી
 તે પુનઃકરવા પ્રાપ્ત આશા અંતર રાખતા.

કદી યે ન પમાયેલા વિજયાર્થે

આગેકૂચ રૂપ જીવન આપણું.

ઊર્મિ સત્-તાતણી આ જે મુદાની લાલસા કરે,
 અસંતુષ્ટ બલોકેરો આ વિક્ષોભ સમુત્સુક,
 આ કતારો દૂર દૂર લંબાયેલી

આશાઓની જવા આગે મહાયત્ન કર્યે જતી,
આપણે સ્વર્ગનું નામ દેતા જે નીલ શૂન્યને
તેનીપ્રત્યે કરે ઊંચી આંખો અર્ચન અર્પતી,
ને કદી જે નથી આવ્યો તે સ્વર્ણવર્ણ હસ્તની

પ્રતીક્ષા કરતી રહે,

જુએ છે જગ આખું પે વાટ જે અવતારની
તેની આશા કર્યા કરે,

માર્ગો પે કાળના દેખા દેશે જે તે

મુખ શાશ્વતતાકેરું નરી સુંદરતાભર્યું

જોવાની ઝંખના કરે.

શ્રદ્ધા તો પે પ્રદીપ્ત કરતા પુનઃ

સંબોધી સ્વાત્મને આપણ બોલતા,

" અહો ! જરૂર એ એકવાર પોકાર આપણો

સુણીને આવશે અહીં,

જિંદગી આપણી એક દી નવેસર સર્જશે,

અને ઉચ્ચારશે સૂત્ર શાંતિનું જાદુએ ભર્યું,

ને વિશ્વની વ્યવસ્થામાં આણશે પરિપૂર્ણતા.

અવતાર લઈ એક દિન એ જીવને અને

પૃથ્વી પર પધારશે.

એની સહાયને માટે પોકાર કરતા જગે

આવશે એ નિત્યકેરાં દ્વારોની ગુપ્તતા તજી,

ને અહીં લાવશે સત્ય મુક્તિ દેનાર આત્મને,

આનંદ લાવશે દિવ્ય દીક્ષા દેનાર જીવને,

ને પ્રેમના પ્રસારેલા બાહુઓના રૂપમાં બળ લાવશે.

એક દિન ઉઠાવી એ લેશે ભીષણતાભર્યો

પડદો જે છે સ્વસૌન્દર્યની પરે,

લાદશે વિશ્વના સ્પંદી રહેલા ઉરની પરે

બળાત્કારે મહામુદા,

જ્યોતિ ને પરમાનંદ રૂપ ગુપ્ત સ્વરૂપ જે

છે પોતાનું તેને ખુલ્લું બનાવશે."

પરંતુ ખોંચવા માટે એક અજ્ઞાત લક્ષ્યને
 હાલ તાણીતોસી મથંત આપણે:
 શોધ ને પ્રાપ્તિનો અંત નથી, ના અન્ત જન્મનો,
 અંત ના મરવાનો ને ના પાછા આવવાતણો;
 જીવન લક્ષ્યને સિદ્ધ કરી માગે લક્ષ્યો એથી મહત્તર,
 જાય જીવન જે મોઘ ને પામે અવસાન જે
 તેને પાછું જીવવું પડતું ફરી;
 અને આમ થતું રે'શે જ્યાં સુધી જીવને નથી
 જાણ્યું કે અટકી પોતે પડવાને સમર્થ ના.
 જીવન-મૃત્યુ જે માટે નિર્માયાં છે તે બધું કરવું રહ્યું.
 કિંતુ કોણ કહેશે કે તે પછી યે વિરામ છે ?
 યા તો ગહન હૈયામાં પ્રભુકેરી પરમોચ્ચ મુદાતણી
 એકરૂપ જ આરામ અને કર્મ રહેલ છે.
 નથી અજ્ઞાન જ્યાં નામે એવી ઉચ્ચ દશામહી
 પ્રત્યેક ગતિ છે એક ઊર્મિરૂપ શાંતિ ને સંમુદાતણી,
 પ્રભુની નિશ્ચલા સ્ત્રી શક્તિ વિશ્રામરૂપ છે,
 કર્મ છે લહરી એક ઉદ્ભવેલી અનંતમાં,
 અને છે જન્મ સંકેત એક શાશ્વતતાતણો.
 રૂપાંતરતણો સૂર્ય પ્રકાશી હજુ યે શકે
 અને રાત્રિ કરી ખુલ્લું શકે મર્મ પોતાની ગૂઢ જ્યોતિનું;
 જાતે રદ થતો, જાતે જાતને દુઃખ આપતો
 વિરોધાભાસ છે જે તે પલટાઈ
 જાય એક સ્વયંજ્યોતિ રહસ્યમયતામહી,
 અંધાધૂંધી બની જાય હર્ષપૂર્ણ ચમત્કૃતિ.
 પ્રભુ પ્રત્યક્ષ હ્યાં ત્યારે થાય ને હ્યાં મૂર્તિમંત બની શકે;
 ત્યારે પ્રકટતા પામે આત્માની એકરૂપતા;
 અને જીવન પોતાનું મુખ સાચું બતાવે અમૃતત્વનું.
 અત્યારે કિંતુ છે એને ભાગ્યે માત્ર અંતહીન પરિશ્રમ:
 પામતા પુનરાવૃત્તિ ઘટનાઓતણા એના દશાંશમાં
 જન્મ ને મૃત્યુ દેખાતાં આંદોલાતાં એનાં બે બિન્દુઓ સમાં;

પુરાણું પ્રશ્નનું ચિહ્ન હાંસિયામાં પ્રત્યેક પૂર્ણ પૃષ્ઠના,
પ્રત્યેક ગ્રંથ છે એના પ્રયત્નોના ઈતિહાસતણો બન્યો.
કલ્પોમધ્ય થઈ યાત્રા હજી કરી રહેલ છે

એક હકાર લંગડો,

ને સદાકાળના એક ના નો છે સાથ એહને.
બધું એળે જતું લાગે, છતાં અંત વિનાનો ખેલ ચાલતો.
લાગણી વણનું ચક્ર ગોળગોળ હમેશાં ફરતું જતું,
નથી જીવનકેરો કો નતીજો, ના મૃત્યુ નિર્મુક્તિ લાવતું.
પોતાની જાતનો બંદી બનેલો જીવ જીવતો
ને રાખે સાચવી વ્યર્થ પોતાના અમરત્વને;
નિર્વાણ ના મળે એને, છુટકારાતણો કેવળ માર્ગ જે
દેવોની એક ભૂલે છે નિર્માણ જગનું કર્યું.

યા ઉદાસીનતા ધારી સનાતન
કાળને નીરખી રહ્યો.

છટ્ટો સર્ગ સમાપ્ત